

Černovická zastava

zapis druhý

červen 1979

O b s a h

Úvaha o lži a pravdě nad knihou filozofa Piageta "Moudrost a iluze filozofie".....	1
Člověk - svět - Bůh	29
Úryvky z knihy Karla Sidona : "Evangelium podle Josefa Flavia"	29
Úryvky z dopisů Hejčánka, Baťka a Rej- chrtů na téma "Křesťanství v dnešním světě"	46
Zpráva z tisku	62
Opis dopisu prezidentu republiky	87
Jan Skácel : Chyba broskví /1.pokr./.....	89
Závěr dopisu	92
Příloha : Životopis B.Russella str.12 až 27	

x x x x x

"Prohrát celý život, ztroskotat ve svém životním díle, to je vlastně tragédie už docela všední v té veliké, ohromné a ohavné době, která dovedla česud udělat dvě světové války a připravuje třetí. Život a všecky jeho nejvyšší hodnoty jsou přece pustým nesmyslem, když se blíží konec světa - konec jednoho světa. Ale těžko se dýchá v prolhaném a otráveném ovzduší. - - -

Napsalaš mi nečávně, že nevěříme, že by sesvět utopil v blbosti: "... Opravdu tomu nevěříš ?? Já myslím, že je to všecko otázka času, ani ne příliš dlouhého."

Karel Teige v dopise Marii Pospíšilové 7.9.1948.

Milý příteli, milá přítelkyně, milí přátelé,

denně se ve svém životě setkáváme s jednou z nejdůležitějších otázek člověka, na níž závisí celá jeho společenská existence. Je to otázka PRAVDY a LŽI. Denně jsou každý z nás stavěni do situace, kdy musíme - mnohdy s velkou odpovědností a důležitostí - rozhodnout sami o sobě nebo o názorech s skutečích někoho druhého /od dítěte, manželského partners, přítele, až po nejvyšší občanství veřejného života, jejichž pravdy nebo lži, ve slovech i skutečích, pocítujeme na svých kůži/. A nejde jen o posouzení, zda jde o pravdu nebo lež. Téměř stejně důležité je znát MOTIVACI, PŘÍČINU: úmysl, nevědomost, vychytralost, taktika, podlost atd. způsobují u pravé i lži bohatou stupnici jejich morálního hodnocení a společenských důsledků.

Běžně se člověk v životě spoléhá buď na svůj zdravý úsudek nebo na obecné povědomí o tom, co je "PRAVDA" jeho společenské skupiny nebo třídy. Ve většině případů se nestává, že bychom s tímto rozhodováním měli nějaké problémy. Máme "svou" pravdu v sobě zafixovanou a jestliže uslyšíme "lež", okamžitě reagujeme: trestáme dítě, hádáme se s manželkou nebo s tehyní, spíláme nebo tleskáme politikům a podle toho podvědomého kritéria pravdy si ve společnosti vybíráme své přátele nebo si děláme nepřátele.

Mohli bychom brát jeden náš společenský konflikt za druhý, od drobných sporů o peníze, o nevěru, o dělbu práce či výchovu dětí, přes spory v zaměstnání až k politické propagandě, nedostatkům na trhu a k politickým vírům, jež se nám předkládají k věření, podle nichž máme věřit či nevěřit v Boha, milovat nebo nenávidět to které společenské zřízení atd. Prostě v celém svém životě se neustále střetáváme s názory druhých lidí, s nimiž buď souhlasíme neboz nesouhlasíme, a tedy je považujeme za pravdivé nebo nepravdivé - pokud nezástáváme lhositelni, protože nás buď nezajímají nebo jim nerozumíme, a VÍME, že jim nerozumíme - což bývá dost vzácné.

Běžně se tedy člověk níjak netrápí tím, zda a proč je pravdivý či nepravdivý názor jeho nebo druhého. Reagujeme naprosto automaticky a spontánně tak, že když se střetneme se lží, která se nás dotýká, ihned vyvíjíme veškerou energii, abychom s větší či menší vášní hájili své stanovisko nebo svůj zájem, o nichž naprosto nepochybujeme, že jsou spravedlivé, správné a pravdivé.

Čím je vyšší naše rozumová i kulturní úroveň, tím více přemýšlíme a pochybujeme o důvodech a oprávnění našich nebo cizích pravd. Otázka

pravdy nebo lži zdaleka tedy není jen otázkou našich rozumových schopností, ale v první řadě naší morální úrovně a našich vášní a citů a charakteru. Podle toho, jak druhého milujeme či nenávidíme, jak jsme zášádoví nebo přelétaví, podle toho, zda naše vztahy k druhým vytváříme převážně podle hlediska osobní prospěšnosti, anebo zda usilujeme o objektivnější posuzování podle různých kritérií, např. podle naší víry v Boha nebo jiný mravní ideál, podle našeho filosofického nebo politického přesvědčení, podle toho, jak jsme plaší či stateční, sebevědomí či bojácní, atd. a atd., podle toho zaujímáme stanovisko k tomu, co je pravda a co je lež.

Jestliže jsem minule napsal, že na významu slov MUSÍM, CHCI A SMÍM závisí všechen osud naší vlastní i celé lidské společnosti, jsou tato slova jen druhými dveřmi, jimiž vstupujeme do složitého soukolí naší duše do stejně složitých vztahů k druhým lidem, je to jen druhý pohled na otázku pravdy a lži, je to one stránka našich praktických projevů a jednání vůči druhým lidem, kterou vyjadřujeme své postoje, své stanoviska, jsou to právě ta konkrétní slova naší řeči, jejichž pomocí vyjadřujeme svou vůli, své přání, sliby, předsevzetí, slova, jimiž calouváme sami sebe před svým svědomím i před druhými. V pozadí za těmi slovy se na dně naší duše skrývá vědomý či nevědomý mravní ideál nebo naše zcela nemravné sobectví a prospěchářství, jež je oním motorem, který v nás okamžitě, automaticky, bez přemýšlení spouští stavidla naší výmluvnosti, našeho chytráctví, abychom před druhými i před sebou obhájili svůj "vnitřní hlas".

Toto naše vnitřní zařízení, jež je vůči sobě i vůči druhým sdělitelné výhradně slovy / i

milenlivý skutek je sdělitelný jen slovy/, školácky i teoreticky dělíme na oblast citu, vůle a rozumu, nebo také na mozek a srdce - když mozek : tak chladně uvažující, když srdce : tak vřelě citem - , nebo učeněji :

- na oblast našich projevů citových a volních, našich radostí a úzkostí, potřeby a přání, vůle a touhy /psychologie/,

- na oblast našeho mravního, náboženského, politického a jinak motivovaného osobního přesvědčení či víry /etika, mravnost/,

- na projevy našeho "chladně myslícího" rozumu, kde se automaticky řídíme určitými pravidly, jejichž existenci si v sobě leckdy ani neuvědomujeme, čili způsob našeho logického uvažování /logika/ i naší schopností či neschopností rozumově posuzovat a vůbec poznávat svět, a to nejen rozumem /noetika/.

Nechtěl však, přáteli, toto "rozšketukování" našeho nitra zanedbávat s vymezením oblastí či náplní jednotlivých vědních oborů, jež uvádím v závorce ! Jejich hranice i obsah se s vývojem člověka a jeho poznání stále mění a překrývají a jsou předmětem neustálých puntičkářských - a asi zbytečných - vědeckých sporů.

Z toho učeného hlediska není totiž člověk ještě schopen toho, aby přesně viděl hranici mezi formou a obsahem, mezi funkcemi /schopnostmi a možnostmi/ našeho těla - a tedy i "duše" - na jedné straně a myšlenkovou, intelektuální /i citovou a volní/ náplní a úrovní, k níž jsme vyrostli výchovou a vzděláním v určitém prostředí na straně druhé. Jsem na příklad projev radosti naší vrozenou, přirozenou schopností, je funkcí našeho těla, anebo ji teprve získáváme jako "hotoví", narození jedinci svým společenským stykem ? Spory o lidskou přirozenost, co jí je a co není, a jaká a zda vůbec nějaká je, táhnou se lidskými dějinami od první chvíle, kdy o sobě začal člo-

věk přemýšlet a neskončí dříve, dokud se člověk ~~vše~~ dokonale - nebo téměř dokonale - nepozná, dokud psychologie a biologie nebudou alespoň na té úrovni jako dnes je fyzika.

Takže naší skutečností zatím zůstává to, že každý náš projev, náš skutek, každá myšlenka, každý cit a každé naše slovo, jež proneseme, je celým souhrnem nejvýraznějších vlivů našich schopností, vlastností, názorů a vztahů. Za tím vším je v hloubi naší "duše" ukryt náš filozofický či náboženský pánbíček, naše víra v boha nebo politický ideál chladného rozumu, náš mravní zákon, naše vnitřní desátero, podle něhož se v životě řídíme a proti němuž "hřešíme". Jako by za každým naším projevem byl skryt někdo, kdo jen v nás mačká na příslušné knoflíčky a my ho slepě posloucháme a jednáme: střelíme děcku pohávek, pohádáme se s tehyní, nadáváme na svět, toho či toho člověka nebo instituci nadáváme nebo zbožňujeme.

Kde o těchto věcech začne přemýšlet, dospěje k různým výsledkům od jedné krajnosti, že je totiž jen bezmocnou loutkou v rukou božích, ke druhé krajnosti, že jsme naprosto svobodnými tvory, kteří se rozhodují jen podle své vůle, svého přání či přesvědčení. Podle toho v jakém bodě mezi těmito dvěma krajnostmi najdeme v sobě a sami pro sebe svou odpověď, takové je filozofické jádro /metafyzické, ontologické či dialektické/ našeho postoje ke světu, pochopení naší existence, smyslu našeho života, naše náboženství, víra nebo přesvědčení, naše větší nebo menší odpovědnost za sebe i za druhé.

Naše neschopnost hledat odpovědi na tyto otázky či dokonce neschopnost vůbec si takové otázky klást a připouštět zbavuje nás lidského rozměru a staví nás na úroveň "božích hovádek", kteří používají rozumu jen k tomu, aby

si mohli spočítat "od kdy do kdy a co za to".
Zdá se mi být hrozivou skutečností, že s přibývajícím vysokým technickým vzděláním naší doby i s absolutním růstem počtu obyvatel na světě, nerůstá do obludných rozměrů /absolutně i relativně/ a počet těchto lidských zvířátek, jejichž jedinou a výhradní "Filozofií" je jejich osobní prospěch.

Avšak stejně hrozivý a stejně "nelidský" je i druhý extrém, což jsou lidé, kteří vždy a ve všech okolnostech mají na tyto otázky naprosto jisté a sebevědomé odpovědi, o jejichž správnosti nemají nejmenší pochybnosti.

Jestliže nevidím člověka jinak než jako jednu z mohutných vln živé přírody, jež na čele dravého a slepého příboje žene lidský vývoj kupředu k větší dokonalosti či k vlastní záhubě, pak první extrém je spodní část vlny, kde kvalitě dnešního "homo sapiens" splývá s pudovou úrovní nižších živočichů či opoludí, našich dávných předků, a druhý extrém je nejvyšším hřebenem té vlny, kde to jiskří výbojem a napětím, kde pravda se stýká se lží, kde se DNES rozhoduje o našem ZITRUKU, kde není jiného kritéria a měřítka než naše víra, naše soudnost a kvalita našeho poznání. To je zápas Sokrata s jeho kety, Ježíše s Pilátem a farizeji, Jana Huza s papežským křídlem, Bruna a Galileiho s dogmaty jezuitů.

A tedy si, milý příteli, uvědom jedno :

DNES, kdy očima uplynulých staletí i tisíciletí posuzujeme pravdu či lež, dobro či zlo, užitek či škodu, spravedlnost či křivdu, ale zejména kladné nebo záporné příznaky oněch zápasů na život a na smrt z hlediska lidského vývoje k vyšší úrovni, jak zdánlivě snadno dovedeme zhodnotit, na čí straně tehdy byla pravda a na čí lež. Zavrhuje zvláště řetěnských "demokratů" a bez váhání připisujeme slávu a čest Sokratovi a jeho život dokonce považujeme za

jeden ze základních kamenů lidské moudrosti a poznávací schopnosti dnešního člověka a jeho vědy a filosofie. Stejně tak u Ježíše, Mase a nepřehledné řady dalších.

Avšak TENDY, v době jejich smrtelného zápasu, kolik vášně, fanatismu, jistoty víry i poznání, kolik mravního i rozumového úsilí, a snad i kolik geniálního citu i selaské soudnosti bylo zapotřebí nejen k jejich osobní statečnosti, s jakou pro svou pravdu šli na smrt, ale i ke správnému úsudku těch druhých, těch, co se to netýkalo, těch, kteří dnes jako ty a já stojíme na okraji světového dění a vlastně se jenom díváme, jak svět zápasí o svůj zítřek.

DNES, poučení historickým bádáním i následujícím vývojem celé naší kultury a vzdělanosti, snadno dovedeme rozpoznat kritéria TEHDEJŠÍ pravdy nebo lži. Jak málo je nám však celá tato historie prolitá krve přetná, jestliže hledáme jistoty pro svou DNEŠNÍ pravdu a bojíme se přitom jít se svou kůží na trh. Jak jeasná hranice mezi pravdou a lží se nám jeví u těch dávných historií a jak složitá a spletená zdá se nám naše situace dnešní: Západ či Východ, Bůh anebo věda, hmota nebo duch, a náš reálný socialismus anebo jejich postindustriální kapitalismus? Kdo v příštích staletích a tisíciletích bude historickým milníkem dnešní doby: Dubček, Patočka, Palach či Novotný, Husák a Bilak?

Nechť se mýlí, přáteli, tím, že PRAVDA byla v historii vědecky na druhé straně než MOC. To jen další vývoj historie zaznamenal zlatým písmem pravdu těch, kteří se protivili tehdejší moci. Avšak kromě těchto Sokratů, Ježíšů a Rusů byla i nečetná řada těch, kteří stejně tak za SVOU pravdu položili život v boji s mocnými, avšak historie je nezaznamenala, upadli v naprosté zapomnutí, protože jejich "pravda" byla

pravdou jen dočasnou nebo částečnou anebo zcela mylnou, tedy lží. A kolik je takových případů, že pravdu s velkým P odkrýla lidská historie až po mnoha dlouhých stoletích? Není snad většího příkladu než celá antická vzdělanost, která včetně Sokrata, která po celý dlouhý středověk upadla v naprosto zapomnění a byla znovu objevena teprve renesancí.

Můžeme-li být kritériem pravdy MOC - zejména když nás to tolik svádí, abychom uvěřili, že MOC = LEŽ v tom případě, kdy násilím potlačuje všechno kromě své dogmatické víry - ať je to jezuitská Koniáš, páliční knihy Českých bratří anebo Husák, vyřezující z knihoven stovky spisovatelů a rušící vysílání západních "imperialistů" - o jaká jiná kritéria se můžeme opřít?

Krvavá dokonalost? Avšak KDO je morálně dokonalý? Kdo svému nepříteli přeje takovou volnost, že si tím připraví svou vlastní záhubu? I Ježíš sliboval mocným a bohatcům pekelná muka a záhubu.

Vzdělanost a moudrost? Zjistěte nelze pochybovat o jejich důležitosti a váze, avšak nebyl Pontský Pilát či basilejský koncil vzdělaný a moudrý z hlediska jejich pravdy?

Jistota a opravdovost? Či naopak pochyby a váhání? Kdo by kdy chtěl posuzovat - tehdy i dnes - jistotu či pochyby těch, kteří za pravdu položili život, i těch, kteří jim jej vzali? Jaký je rozdíl mezi jistotou Jana Husí a jistotou Hitlera? Obě neváhali jít za svou pravdou až na smrt.

Člověku, příteli, jak snadné je v této záplavě bezradnosti utéci se k nějakému bohu, či pasivitě a lhostejnosti...

Žádná jiná cesta není kromě vlastní angažovanosti, kromě toho že ponese svou vlastní kříž na trh. Přátelé věřící i nevěřící, nechtě se

na mne nezlobí, že víru v autoritu, božskou nebo světskou, kladu do jedné roviny s lhotejností a pesivitou. Z hlediska mé pravdy, která veškerou odpovědnost za tento svět kladu jen a jen na bedra konkrétního člověka, nejen že musím kladt rovnítko mezi vírou v autoritu a lhotejností, ale nemohu ani zapřít, že slepá víra může leckdy napáchat více škody než lhotejnost.

Slyším ihned i námitky : že je i víra uvědomělá, rozumově, morálně a jakkoliv zdůvodněná, a ta že není slepá. A že naše omezené poznání zatím stejně musí skončit svoupoutí u metafyzické či dialektické víry. Ale to už by chtělo víc než tu tuto povšechnou zpevěď a jednostrannou diskusi, a také přesné vymezení a definování pojmů. Tož to snad později.

Zajisté, že každý filosof by spráskl ruce nad svým "neukázněným" zacházením s pojmem pravdy. Sudiž však řečeno na mou obranu, že se ještě nenašli dva filozofové, kteří by se důkladně vypořádali s definicí pravdy a plně se ve svých závěrech shodovali. A že není mou vinnou, že naše řeč je tak chudá /či bohatá?/, že zná jen jeden pojem pravdy s spoustu jeho různých významů, takže k přesnějšímu porozumění musíme "pravdu" doplňovat přídavnými jmény /objektivní, subjektivní, absolutní, věčná a p./.

Jediné, na čem by se snad všichni shodli, je to, že pravda vyjadřuje shodu něčeho s něčím, a že nevořit o pravdě má smysl jen v souvislosti s poznáním. Že tedy existuje bohatá oblast duševního života člověka, kde vládnou jiné hodnoty než pravda nebo lež. Umět dobře rozlišovat obě tyto oblasti a chápat jejich význam a důležitost - to je vlastnost Filozofa. Jsou to na příklad naše přání a tužby. Dostanou-li se manželé do sporu o to, kde strávit dovolenou a začnou padat tvrdá slova, mezi nimi i "Nemáš pravdu!", pak jsme na špatné cestě, neboť na

pouhý náš egoismus chceme lepit nálepky pravdy.

Postůj proto chvíli, příteli, neboť

NESTANA NEZJISTÍŠ,

ZDA JSI VŮBEC ŠEL...

Tak stará moudrost, z generace na generaci odevzdávaná, a tak málo jí dbáme ve svém úspěšném životě.

Zastav se tedy na chvíli, příteli, a zatím alespoň letmo se projdi zahradou svého poznání, neboť jinak nemůžeš být dobrým zahradníkem.

Doba našeho dětství a jinošství, od betolete až do dospělosti, je dost věrným obrazem vývoje člověka od dávných dob před stamiliony lety až po naši dnešní dobu HOMO SAPIENS. Jako se učí ~~malá~~ poznávat svět, prochází podobnou cestou i člověk - s tím rozdílem, že nemá jiného učitele a vychovatele než sebe sama a za svéomyly krutě platí.

Ve své neustálé snaze o lepší, věrnější, přesnější, a tedy objektivnější poznání světa, přírody i sebe samého člověk si postupně osvojuje různá pravidla a způsoby poznání, kterými se snaží uverovat ^{se}byla. Tak se kdysi zrodily počátky vědy, vědeckého poznávání, které se svými přísnými pravidly /kriterii/ a různými postupy a způsoby /metodami/ natolik odlišily a vzdálily běžnému životu obyčejného člověka, že se nám ztrácí souvislost. K naší škodě. Nenávratně jsou pryč doby, kdy jedinec mohl ve svém životě zvládnout celé bohatství lidského poznání. Avšak je něco jiného množství poznatků, o něž se nutněmusí dělit specialisté jednotlivých oborů, a něco jiného způsob a droven vědeckého vyšetření a poznávání. Jednu z příčin současné krize člověka vidím právě v tom, že nás školy v mládí ztěžují záplavou poznatků a

vědomostí, převážně technických, ale zcela zanedbávají způsob vědeckého myšlení. Oslovujeme Komenského, ale vůbec jeho rad nedbáme. Reformy školství a učebních oborů jsou na denním pořádku, ale maturanty a učně pouštíme do života na úrovni barberského způsobu myšlení. Skoro se vnucuje myšlenka, že svět vědy si chrání svoje privilegie a záměrně pěstuje kulturní analfabetismus mas, aby se mohl nerušeně zmocnit vlády nad světem přesně tak, jako to s úspěchem praktikovala katolická církev před dávnými stoletími, i když na jiné úrovni.

Svět již dávno přestal patřit bohatým králům, papežům a šlechtě, dokonce přestává patřit i bohatým průmyslníkům a vlády se zmocnila věda, zejména věda, která však nikoli lékaři a matematikové a fyzikové, ale vědecky školení politici a filosofové. Když americký prezident, tak už jedině s univerzitou, když předseda sovětské vlády, tak alespoň inženýr, když ministr vnitra, tak doktor práv. A Ty, proletáři, máš sociální výhody, máš blahobyt, zvyšuj po libosti svou kvalifikaci co do množství vědomostí, bifluj a vzývej naše dogmatické poučky, ale nechtěj znát recept JAK se keš se vaří, spokoj se s tím, že máš neomezené možnosti vědět CO se vaří. A třeba se té keše přejez. Vzývej jediného Boha, jehož ti předkládáme k věření /ať je to marxismus nebo číve či jiné křesťanské či jiné náboženství/ a přijmi tuto jedinou pravdu; všechno ostatní je lež. Žij, užívej, dělej - jodem nenysli.

A jestliže se ti přece zachce přemýšlet, máš otevřenou kariéru v našich řadách - jinek ti zbývá jen osud rebelů, kriminál a vyhánství. A lidské otišádosti to nadmíru vyhovuje. Věru, že děláme vakutku chytrou politiku.

Pozor tedy, příteli, jablka poznání už od dob Adama vyhnání z ráje bývají většinou trpká !

A přesto Ti radím, aby ses nebál dalších procházek po své zahrádce, i když právo na poznání Ti smí nikdo nedát, ale smítí ho nemůže bez Tvé vůle vzít.

Jestliže se dříve zhruba všechno poznávání světa zahrnovalo pod pojem filozofie /Aristotelovu filozofii tvořily i záчатки přírodních věd, zejména zoologie/, postupně se jednotlivé vědecké obory osamostatňovaly - včetně psychologie, logiky, etiky, estetiky - a v současné době dochází k zápasu o samostatnost vědy o teorii poznání /aestiky, gnoseologie či epistemologie/. Vlastní filozofii tak už zbývá jen uzavírání o prvních příčinách a posledních záležitostech světa a člověka /metafyzika a ontologie, jež v marxismu nahrazuje dialektika/.

Celé lidské dějiny jsou dějinami zápasu o politickou moc - což znamená i nadvládu ekonomickou - ale také i zápasu o důkladnější poznání, tedy o PRÁVO NA PRAVDU. Nevidět vzájemnou souvislost znamená špatně chápat lidské dějiny. Každá moc chce být vědecky univerzální a jediná, i politická, i ekonomická, i "filozofická". Bělo by se říci, že boj o moc a nadvládu řadí na všech frontách. Každý zjednodušující a jedné stranou pohled na lidské dějiny hledající podstatu či hlavní článek lidského zápasu má snahu odvádět pozornost od vzájemných souvislostí. Pak se i různě - materialisticky, idealisticky či nábožensky - chápá a vysvětluje nejen boj národů a tříd, ale i zápas mezi vědou a náboženstvím, mezi poznáním a vírou či pověrou.

Jestliže v raných dobách naší kultury šlo v prvé řadě o hrubé násilí a zotročení druhého, o lidské krutost ještě zdaleka není cizí ani našemu "vyspělému" století, svádí nás dnešní pohled na dějiny třídních bojů i zápasů mezi vědou a náboženstvím k tomu, že je v našich

dějinných jakási tendence, jež s rozrůstající se lidskou kulturou /demokratizace, liberálizace, socializace, humanizace/ přenáší pozvolna těžiště lidského zápasu do stále jevnějších či duchovnějších oblastí. Sám sobě sice mohl ihned namítnout, že ještě žádné století nepřineslo tolik násilí a brutality jako právě století naše, avšak složitost světa - horizontálně i vertikálně - je tak nezmírněná, že jakýkoli hluboký zvrat a pád kulturního člověka nikdy zatím nemůže být vyloučen. Zejména když v nás samotných je tak hluboká propast mezi nejhumnějšími a nejkulturnějšími lidskými kvalitami na jedné straně a kulturním analfabetismem na straně druhé.

Na pozadí tohoto lidského zápasu dostává velice zvláštní příchuť odvěký boj o právo na pravdu, jehož nejviditelnější částí je zápas mezi vědou /přírodní a exaktní/ a filozofií /tj. filozofií vůbec, věd i umění/. Otázka, co bylo dříve, zda věda nebo filozofie, má asi takovou hodnotu jako se ptát, zda byla dříve slepice nebo vejčko. Faktem je, že střichý a přesný systém vědeckého pohledu na svět i na člověka, na živou i neživou přírodu, nechce nad svým způsobem poznávání mít žádného soudce, ani Boha, ani filozofii - i když vědci či filozofující vědci zdaleka nejsou výjimkou.

A filozofie se zase nemíní vzdát své rozhodující role - a ať se sama chce či nechce považovat za vědu, nemůže už dnes myslet nevědecky a pro své "pravdy" musí brát v úvahu všechny nejmodernější poznatky věd. Jistě že z hlediska potřeb "obyčejného" člověka a jeho obyčejného života by totéž mělo platit i pro jeho filozofii.

Tento spor nebude vyřešen do té doby, dokud se buď nepřenesou na jinou, vyšší úroveň, o níž dnes nemáme snad ani potuchy, či dokud nebude člověkem spolehlivě vyřešena právě otázka prav-

divosti našeho poznání, spory o to, zda a jak
jsem schopni své poznávání světa ověřovat do
té míry, abychom mohli mluvit o objektivitě na-
šeho poznání, tedy spolehlivost metod, jimiž
své pravdy můžeme ověřit /verifikace/.

Nejsou to lehké otázky. Smysly nás mohou klamat
a klamou, rozum nestačí a stejně se může
mýlit i naše zkušenost, byť se ne ní shodli
všichni souční lidé. I sebepreciznější vědecké
poznání nemůže si být stoprocentně jisté před
soudem budoucnosti. A jetaké značný rozdíl
v poznávání světa fyzického /přírodní vědy/ a
o světě lidských vztahů /společenské vědy/.
Skoro bych řekl, že společenské vědy - ve srovnání
s vědami přírodními - jen stěží si zatím
mohou dělat nárok na honosný titul "vědy".
A mezi nimi psychologie - či možná už zítřka
spojení biologie a psychologie - která je do-
cela na začátku svého rozvoje a má přitom po-
znávat právě naše vnitřní operáty, jimiž člo-
věk poznává.

Co o tom říká jeden z nejpozeruhodnějších sou-
časných myslitelů, vědec-psycholog i filozof,
Jean Piaget :

Filozofie je "moudrost, kterou rozumný
člověk potřebuje na sledění /koordinaci/
svých rozličných činností, ale které ne-
doděkuje rovněž vědy ve vlastním slove
smyslu, vědy se zárukami a způsoby kon-
trole charakterizujícími to, co nazýváme
poznáním."

Marxistický způsob myšlení nejen že filozofii
ze vědu považuje, ale dokonce ze vědu věd. A
někdy se oči přechází, co všechno lze schovat
za slovo "věda".

"Pro toho, kdo se s tímto problémem ve
své odborné činnosti neustále setkává, není
zbytečným problémem, ani čistou teorií, je-li

třeba filozofii považovat za "moudrost" anebo za "poznání". Je to životní otázka, protože podmínuje úspěchy či neúspěchy úsilí tisíců badatelů. Především se vztahuje na mladé filozofy, protože skutečnost, že od příchozu na fakultu se specializují v oboru, ke kterému se největší autoři v dějinách dostali až po letech vědeckých výzkumů, podněcuje v nich přesvědčení, že mohou s jistotou vstoupit do největších oblastí vědy, i když ani oni sami, ani jejich učitelé nemají nejmenší zkušenost s dosahováním a ověřováním našeho částečného poznávání. Dále se to týká všech, kteří se zabývají odbornými наукami, jež se více nebo méně dotýkají lidského ducha a jejichž kariéru neustále podmínuje otázka závislosti či nezávislosti na filozofii."

Zejistě k tomu není třeba dalšího komentáře, ale jen si všimni, příteli, jak Piaget taktně obchází termín "společenské vědy" a mluví o odborných наукách, jež se dotýkají lidského ducha. Je vlastně až s podivem, že tato kniha nemarxistického vědce mohla dnes u nás vůbec vyjít /Moudrost a iluze filozofie, Bratislava 1977/, byť se jistě s dlouhým úvodem, vysvětlujícím Piagetovy "omyly".

Co však považuji za mnohem pozoruhadnější je to, že Piaget mluví o poměrech v kapitalistické společnosti, nikoliv o nás! Je to pro mne dalším důkazem, jak svět se zmenšuje a problémy člověka se stávají problémy jedné "dědiny".

Otázka, zda filozofie je či není věda, je třeba rozumět i tak, zda existuje či neexistuje zvláštní způsob poznání vlastní filozofii, který by se lišil od vědeckého poznávání a přitom by obsahoval kritéria a metody hodné velkého jména "poznání". Jaká jsou to ty normy, krite-

rie a ověřovací postupy, ke kterým vede ? Jsou skutečně účinné a podařilo se vůbec někdy uzavřít jejich pomocí nějakou diskusi takovým zavrnutím teorie, aby všichni zúčastnění uznali její nepletnost, a s takovým zdůvodněním, které by stačilo na získání naprostého souhlasu ve prospěch vítězné teorie ?

Právnem i neprávem ironizuje Piaget těmito slovy filozofy. Ne obranu filozofie nutno říci, že cokoliv se kdy v dějinách lidského poznání stalo vědecky nesporným, bylo uznáno za samostatný vědní obor a oddělilo se od filozofie. A je ještě příliš mnoho filozofů, kteří nepovažují lidský rozum za jediný a hlavní zdroj našeho poznání /na př. intuice, boží vniknutí, umělecké vnímání skutečnosti a pod./. Rozum ještě zdaleka neovládl bitevné pole lidského zápasu o pravdu tak suverénně, aby se mohl považovat za jediného pána člověka. K naší škodě či prospěchu ?

Sám Piaget si však tuto složitost příliš dobře uvědomuje :

"Otázka je však mnohem širší a závažnější, protože její povaha je nejen poznávací /epistemologická/, ale i sociologická a psychologická, neboť se netýká jen podmínek naší rozumové činnosti, ale zejména kořenů našich ideologií /víry či politických a filozofických, materialistických či idealistických přesvědčení/.

Ve skutečnosti nejde jen o "filozofii", ale o souhrn mimořádně silných a složitých historických a společenských vlivů, které z ní vytvářejí školskou a akademickou instituci s celou její tradicí, autoritou, usměrňováním duchovní činnosti, a zejména vlivem na kariéry. Navíc se filozofie v mnohých zemích stala jistým druhem duchovního cvičení obklo-

peného svatozáří, ne sice svatou, ale přece jen zajišťující takovou vážnost, že jakékoliv její zpochybnění se ipso facto /již tím/ jeví jako plytký pozitivismus anebo vrozená nechápavost.■

A přece má filozofie svůj *raison d'être* /oprávnění, důvod k existenci/, dokonce je třeba uznat, že

**ČLOVĚK, KTERÝ JÍ NEPROŠEL,
JE BEZNADĚJNĚ NEMOTOVÝ."**

Tak se před námi otevírá tajemný pohled na svět; v němž denně a docela všedně a samozřejmě žijeme a který je přesto přeplněn tajemnými souvislostmi a deslova mystickými vztahy, o jejichž pochopení a poznání člověk dosud marně usiluje. Avšak usiluje, bude usilovat a nemůže přestat. Ovšem - usiluje pouze ČLOVĚK VĚDOUCÍ či alespoň PO POZNÁNÍ PRAHNOUCÍ. Člověk nevědoucí podléhá pouze vžitým představám a návykům, celý svět se mu zdá sešivý a samozřejmý, snaží se jen o své malé osobní štěstí pochybných hodnot, o svůj prospěch a užitek; je to schopný technik, jenž se ve všem vyzná vyjma jediného : v sobě samém a v souvislostech, jež hýbou lidskou společností. Jeho schopnost vyznat se ve světě končí tím werichovským "od kdy do kdy a co se to", což jest jeho vrcholnou "Filozofií". Vymoženosti a pohodlí naší civilizace bere tento člověk jako naprostou samozřejmost, ne nedostatky nadává, aniž chápe příčinné souvislosti. Je nemysliví loutkou v rukou těch, kteří světu vládnou, a tak se nestačí divit, když zčiste jeane musí jít nejednou do války, zabíjet druhé sobě rovné nebo se stává obětí otráveného životního prostředí, smogu velkoměst, průmyslových exhalací či jedovatých chemikálií.

Tento člověk nikdy nemůže pochopit jakou dlouhu hraje ve světě věda, filozofie, politika, náboženství. Vidí za vším jen zlé domysly, omaly a bludy, zatím co sám podléhá moderním pověrám a je jejich první obětí. Obviňuje mocné tohoto světa, kteří mu vládnou, obviňuje své nebecizí státní a společenské zřízení a - což jest nejhorší - je většinou skálopevně přesvědčen, že má pravdu.

A nikdy nepochopí, že hlavním viníkem všech světových katastrof je právě on sám a může jemu podobných právě a jen pro svou jeho nevědomost a neschopnost světa rozumět. Politická lhostejnost, neangažovanost a zbabělost není poslední příčinou diktátu mocných. Hlavní příčinou je nevědomost a neschopnost zdravého úsudku. Neboť jak být odvážný, jak se politicky angažovat, když nevím proč a k čemu? Nevědoucí člověk je donucen přenechat svou Filozofii i svůj díl odpovědnosti druhým. Těm mocným, kteří mohou, ale také nemusí být vakutka vědoucími a těm kariéristům, kteří jen "chytají vítr". Ten člověk není schopen vlastním rozumem rozlišit pravdu od lži, pověru od vědy, ba mnohdy nerozliší ani víru od rozumového poznání.

Celá tato problematičnost naší existence se na nejvyšších místech lidské pyramidy projevuje také jako zápas filozofie /nebo náboženství/ a vědy. Jako zápas o stále větší, rozsáhlejší i dokonalejší poznávání světa, doněmž jsme se ve dvacátém století narodili. Zápas přežitých pověr, mýtů a bludů se snahou o stále stoupaající poznání naší modré planety a pochopení a ovládnutí tajuplných souvislostí /či zákonitostí/, jimiž se řídí lidská společnost. Zápas o objektivitu našeho poznání. Zápas o pravdu a lež.

Milý příteli, nechtěj tato slova považovat za

popírání marxistického pohledu na dějiny. Na toto pole otázek nechci teď odbočovat, ale jednou se k němu vrátím. Chci zde jen připomenout, že svět se za sto let po Marxově sarti k nepoznání změnil, rozdělení tříd je obráceno na ruby a jakékoliv dogmatické lpění na starých pravdách je samo v sobě protimarxistické. Náš svět se dnes tak zrychlil, že dvacet dnešárních let zaznamenává větší změny než dvacet století v době ještě nedávné.

Svět vědy a poznání se tak nepřehledně rozrostl, že hlavní znak, který nás liší od starověku není jiná morálka, jiná úroveň vzdělání, jiné náboženství, jiné city a lidské vlastnosti, ani vyšší úroveň našich rozumových schopností. Právě naopak. Po této stránce se my, lidé dvacátého století, téměř nijak kvalitativně nelišíme od starých Řeků a Židů z doby před Kristem. Kdybychom dnes mohli probudit k životu novorozené zabitě Herodotem a vychováli je v našem prostředí, asi by ten člověk vůbec nepoznal, že žijí dvacet století. Hlavní znak, jenž nás odlišuje od tehdejšího světa je to, že rozsáhlost lidských poznatků a technických dovedností se tak množila, že jedinec ze svého krátkého života není vůbec schopen ničeho jiného než stěží být odborníkem jednoho "femesle". A to se ještě pětikrát za život musí "doškolovat a přeškolovat". Říkáme tomu, že stoupá specializace věd. Dílčí vědní obory se stále člení na další a další samostatné vědy. Úměrně k této specializaci roste naše neschopnost chápat celkové souvislosti a mít jakýs takýs přehled o jiných oborech.

Tím více však proti dobám minulým roste úloha a význam filozofie, která se stále jedním završujícím oborem lidské společnosti, v němž by měl být odborníkem každý - alespoň vytvořením své Filozofie - má-li se zabránit světovým katastrofám. Dříve - ve světě bezpočtu ztracených

"světů ve světě" - plnily tuto funkci pohanské mýty a později náboženství. Dnes se vlády ujímá věda roztříštěná do tolika specializovaných oborů, při čemž naprosto chybí jakýkoliv koordinující obor, jakási VĚDA VŠE. A je už lhotažná, baže-li se nazývat filozofií či filozofií věd či jakkoliv. Zápas vědců s filozofy je právě projevem její nezbytnosti.

Piaget o tom v závěru své knihy říká toto :

"Můžeme se nakonec položit otázku, zda protiklad mezi vědci a filozofy nespočívá často s tím, že věda vzdor svým krizím a dočasným těžkostem stále postupuje kupředu, zatímco postup filozofie spočívá v neustálém přizpůsobování jistého počtu základních a téměř neměnných stanov vícek současnému stavu vědění, ale vědy až potom, kdy toto vědění vykrystalizovalo a dostatečně uzrálo. To by vysvětlovalo, proč je velkých filozofů, v porovnání s počtem tvořivých duchů ve všech zvláštních oblastech vědy, tak málo. Především by to však vysvětlovalo nepochopení, které zdravý rozum průměrných filozofů projevuje vůči neustále se vyvíjejícím disciplinám, jejichž porozumění se zakládá pouze na studiu textů a je proto stále opožděné. V tomto smyslu by konflikt mohl trvat ještě dlouho, nedojde-li k hlubší reformě vyučování filozofie, která by začátečníkům umožnila seznámit se s výzkumnou praxí. Z tohoto hlediska má možná budoucnost řešení, které našli v Holandsku, kde se filozofie vyučuje na mezifakultních institutech, v nichž se spolupráce uplatňuje ve skutečném kontaktu /filozofů s vědci/ a nejen konfrontací textů s pojmy."

Bylo-li v dávných dobách postačujícím znakem kulturnosti člověka, že uměl číst a psát, stá-

vá se dnes toutéž potřebou, aby se každý člověk dovedl orientovat v základních filozofických principech, jež hýbou naší společností. Analfabetem dneška je ten, kdo nevidí dále než na hranice svého oboru, ať je akademikem Časnebo dálkovým řidičem.

Proto rozlišuji mezi filozofií a Filozofií. Vyskolený filozof, který se naučil odříkávat přednášené texty s nemá svou Filozofií, je stejným kulturním analfabetem. O to horším, že zraje nevzdělaný člověk to není schopen na něm poznat. A jestliže ve společenském systému, kde potlačení demokratické kontroly dovoluje libovůli a zvláti diktátora - byť je jím samým chápáno jako služba zájmům lidu, jak říká Mills ve své ~~Sociologické imaginaci~~ Sociologické imaginaci - či diktátorské skupiny nebo třídy, která se opírá o filozofické pravdy dávno překonané, sloužící jen jako zástěrka moci, pak se nelze divit, že se svět topí v krvi.

Naše "světová dědina" stojí proti sobě rozdělena do dvou či tří táborů. To to rozdělení není jen horizontální, počíte zeměpisných hranic, ale také vertikální, v každém z táborů zuří vnitřní boj. Dříve se za válečným praporem víry ve jméno nějakého boha skrýval boj o politickou a ekonomickou nadvládu. Dnes se zdá, že je tomu spíš naopak. Za nepokrytým bajem o moc se skrývá boj zápas o filozofickou pravdu. Dokonce v každém myslícím člověku se uvnitř odehrává - má se odehrávat i - zápas o pravdivé poznání. Nejde však o spor, zda je prvotný či základní boj o moc ekonomickou či politickou anebo zápas o "lepší" pravdu. Fakt je, že obojí jde ruku v ruce. Fakt je, že na úseku ekonomie i vědy se rozvíjí stále větší spolupráce mezi všemi státy bez ohledu na politický /a tedy filozofický!/ prapor, avšak na úseku ideologickém / a tedy filozofickém/ zuří

nelítostný boj na život a na smrt. Faktem je, že obě strany hlásají mír a odzbrojení a nutnost vzájemného soužití a také o ně ve skutečnosti usilují - i když zatím morně vzhledem ke vzájemnému strachu - avšak potají, do ouška nešeptávají svému lidu, že ten druhý nás chce politicky a ekonomicky ovládnout, čemuž se moderně říká neokolonialismus. A faktem je i to, že největší nebezpečí války vzniklo mezi "proletářskými" státy, jež se obak zaštitují stejnou filosofií.

Tato zjištění se mohou na prvý pohled zdát zcela protichůdná, pokud si neuvědomíme, že i když jsme už jen jedna "dělina", novověk dvacátého století existuje jen v nejvyspělejších státech, zatímco jinde se prolíná se středověkem, ne-li dokonce se starověkem.

Je snad očividné a netřebe dokazovat, že v každé rodině, spolku, instituci, národu i ve světě udává ton ten nezdědnější a nejvyspělejší jedinec /skupina, třída a p./. Avšak tím méně smáže s zmaením, čím větší je propast mezi jeho úrovní a ostatním průměrem. Diskuse - a tedy i spolupráce - je nemožná a tudíž zbývá jen násilí.

Stále více se mi vtírá myšlenka, že celou historii západní kultury - která dnes do sebe strhává celý zbývající svět - se jako červená niť vine tendence - přes všechny zvraty a výkyvy - že se stoupajícím poznáním ubývá násilí a přibývá diskuse. Nebochťme se mýlit politickým dělením na Západ a Východ ! Náboženství vzniklo na Východě a ovládlo Západ, marxismus vznikl na Západě a ovládl Východ. Stopovet tuto tendenci zejména v posledních stoletích a desetiletích - i stěží zvraty a jejich příčiny ! - lze prakticky všude.

Jestliže sis, příteli, bedlivě přečetl úryvky z díla Millsove i Jitra kouzelníka, musíš za jejich slovy tušit, že se lidstvo blíží jakému-

si kulminešním bodu. Svět mluví o vědecké revoluci, přední světští vědci od Einsteina po Cherváta o diktatuře vědy, Teilhard de Chardin o novém náboženství. Stará morálka lidstva se rozšypává víc a víc a nová je jen nejasným tušením. Plný žaludek, o nějž se sváděl boj po celá tisíciletí, stává se samozřejmostí.

Jako symbol blížícího se konce či začátku je mapa lidského poznání, na jehož jednomu konci - při jeho zrodu - stojí filozofie jako všeobspahující meta všeho poznání, od jednoho konce ke druhému se pak táhne stále mohutnější síť lidí proudů řeky lidského vědění, při čemž zrychlující se tempem odděluje se od filozofie jeden obor za druhým, až na opačném konci stojí poslední holé jádro filozofické metafyziky - nebo-li "po našem" dialektiky. Poslední zbývající, osamostatňující se nauka - Piagetova epistemologie - právě odpaďává. A co dál? Konec poznání a začátek čeho? A zbývá k němu sto let či stotisíc let?

Odpusť, příteli, tu trochu fantazie, i te patří ke světu člověka. Zjistě se nebudeme trápit, že se nikdy nedovíme, co bude tedy za sto let...

Měl by nás však i dnes trápit kulturní analfabetismus nás samých. Aby o "poznání pravdy", stavu a kvalitě lidského poznání a tedy i o osudu celé lidské společnosti nerozhodovali jedinci či skupiny, ale miliardy vzdělaných lidí, lidí vzdělaných víc filozoficky - a tedy zejména filozoficky - než technicky. Zatím je tomu právě naopak.

Mills - viz první dopis - říká to těmito slovy:

Hlavní problém svobody je problém usměvavého robota, vyvstávající v dané podobě proto, že všichni lidé nemají přirozenou potřebu být svobodnými; že nejsou ochotni nebo schopni vynaložit úsilí k získání vynálezy rozumu, jež svoboda potřebuje.

Souvislosti svobody a poznání jsem si zatím nevšiml, ale ta je snad očividná.

Člověk, drobný a poslední člověk naší doby, neměl by spoléhat jen na to, co ho naučí, co ho může a chce naučit rodina, škola a společnost. Má-li se svět pohnout kupředu jiným směrem, musíme nalézt v sobě touhu filozoficky poznat svět.

"Ze současného stavu institucí a názorů musíme mít my sami FILOZOFICKOU ODVAHU, které riskuje, že se srazí s nejtvrdošij-
nějšími, nejvíce zakořeněnými silami ko-
lektivního vědomí, jakož i s každým jed-
notlivým vědomím, pro něž se filosofické
myšlení stalo buď náhradou nebo nevyhnu-
telnou oporou náboženství."

Milý příteli, prosím Tě, abys pozorně rozlišoval Filozofii od filosofie. Samozřejmě, že Filozofie není a zatím nemůže být vědou, vědeckým oborem. A zda vědou je či není filozofie, to není rozhodující, pokud jeden druhého nechce "udivovat" /česky : oblbovat/. Rozhodující je, aby ~~ta~~ Filozofie i filosofie uměly - každá po svém - ~~získat~~ ~~vstřebet~~ způsob vědeckého myšlení a získaly schopnost nejen rozumět a chápat, ale snad i předvídat vědecké poznávání světa. Filozofie musí svým způsobem zůstat nad vědou, ale nikoli proti vědě. Mluvíme-li už dlouho ve světě o vědecké revoluci, pak nám mnoho nepomůže pasivní vyčkávání, že nám armáda vědců zajistí nepředstavitelné pohodlí a technickou dokonalost. Za vědeckou revolucí musíme především vidět zvětštění našeho běžného způsobu myšlení, vstřebání a přetvoření vědeckých způsobů poznávání pro náš každodenní život, pro naši Filozofii.

S. Ramón y Cajal, španělský lékař a nositel Nobelovy ceny říká :

"Velice mi záleží na tom konstatovat,
že nejskvělejší objevy nevznikají ze

znalosti pevné logiky /tedy logiky jako vědy/,
nýbrž z logiky živé, jakou má člověk ve svém
duchu a jíž vytváří své ideje právě tak nevědom-
ky, jako novinář píše své články".

Ovšem - s touto logikou se děčůvek nerodí...

"Člověk se nemůže obejít bez filosofie, říká Jaspers v Piagetově citátu, vědy a všude je totiž přítomná... Jedinou otázkou, která tu vzniká, je vědět, zda je vědomá nebenení, dobrá nebo zlá, zmatená anebo jasná."

A Piaget sám pokračuje :

"Skutečně, skoumání vědecké pravdy, které nakonec zaujímá pouze menšinu, nijak nevyčerpává postavení člověka podstatu člověka, dokonce ani u této menšiny. Je jisté, že člověk žije, zaujímá stanoviska, věří v mnohé hodnoty, řadí a uspořádává /hierarchizuje/ je, a tak dává smysl své existenci volbami, které neustále překračují hranice jeho poznání. V člověku, který myslí, může být tato koordinace pouze rozumová v tom smyslu, že ne vytvoření sladěného celku /syntézy/ mezitím, v co věří, a tím, co ví, může použít jen myšlení /reflexi/, a to buď tak, že rozšíří svoje vědění, anebo tak, že se k němu postaví kriticky, aby mu určil stávající hranice a zdůvodnil postavení hodnot, které je přeshnují. Tato rozumová syntéza mezi vírami, nechť jsou jakékoliv, a podmínkami vědění je to, co jsme nazvali "moudrostí", a to je podle nás předmět filozofie.

Pojem moudrost nemá v sobě nic intelektu-
alistického, neboť sebou nutně nese zau-
jetí životního postoje. Nemá v sobě ani
nic omezujícího, pokud jde o aktivitu
myšlení, protože z něho vyplývá, že toto

zaujetí postoje musí být rozumové, a nikoliv libovolné. Je-li však moudrost spojena s hledáním pravdy, musí rozlišovat, je-li moudrá, mezi osobními stanovisky a stanovisky uzavřených skupin, vyplývajících z přesvědčení, které jsou pro některé zřejmé, ale pro jiné nepřijetelné, a mezi dokazatelnými, každému dostupnými pravdami. Jinak řečeno, moudrostí může být víc, zatímco pravda je jen jedna.

Jediným cílem této knihy bylo zdůraznit toto rozlišení. A důkazem, že pro povolání současného filozofa neznamenal toto rozlišení nic skandálního, je fakt, že tak vážený autor jako je Jaspers o tom výslovně říká: "Podstatou filozofie je hledání pravdy, a nikoli její vlastnění, i když se často stává, že filozofie sebe samu zrazuje a degeneruje v dogmatismus, ve vědění shrnuté do formulek... Zdobírat se filozofií znamená být na cestě." Právě o těchto zrazech filozofie na sobě samé jsme neustále diskutovali, a ne o filozofii jako takové.

A tyto zrazy budou možná a nutně, baže k nim znovu a znovu docházet, dokud každý člověk nebude skutečným Filozofem, dokud každý z nás nedokáže sledit svou filozofickou moudrost a vědeckým poznáním světa. Neboť k oněm zrazech nedochází ani tak pro omylnost vědoucích - cesta ze poznáním je cestou omylů - jako pro nevědomost většiny, že svým nevěděním není ani schopna rozlišení mezi pravdou a omylem či lží, ani aby jinak chráněna proti zneužití pravdy, proti zvlí.

Z toho, že už člověk došel tak daleko, že filozofii už zbyla jen její metafyzická problematika a všechno ostatní se již stalo záležitostí

vědy - což už se dnes týká, jak dokumentuje Piaget, i teorie poznání, a tedy i poznání vlastního poznání - nejlépe vidíme, že člověk stojí před posledním tajemstvím.

A ovšem více než o odhalení posledních tajemství člověka jde o rozšíření filozofického vědění do každé poslední hlevičky, má-li být člověk schopný řídit své společenské záležitosti i svůj osobní život na vyšší úrovni než dosud. To tedy znamená všeobecnou mobilizaci zbraní lidského ducha, rozumu, myšlenky. Je vědecky prokázáno, že dnešní člověk využívá své mozkové kapacity jen z nepatrné části. Příroda nám již dávno dala možnost, člověku zbývá tuto možnost využít, a nikoliv zneužít, při čemž největší "zneužití" spočívá v naší lenosti myslet, v nevyužití našeho skutečného bohatství.

Milý příteli, v tomto dopisu využívám - doslovnými citáty i volným zpracováním - Piagetovy knihy "Moudrost a iluze filozofie". Bylo by asi lépe přímo si ji přečíst, ovšem... Naše stará bolest. A přiznávám, že už jsem ji s častými odstupy četl téměř třikrát - a nemyslím, že jsem všemu porozuměl. I když není čistě vědeckou prací, je psána jazykem vědy, a vím, že většina z Vás by ji nečetla. A také vyšla jen slovensky v nákladu 5000 výtisků.

Piaget začal svou kariéru jako filozof, aby se nakonec stal světově proslulým vědcem-psychologem, jehož úspěchy v luštění záhady lidské bytosti uznává i sovětská psychologie. K současné filozofii se staví velice kriticky a celou svou knihou dokazuje, že filozofie není věda, ale moudrost. Není tedy filozof, ale Filozof, Filozofující vědec. Svým životním cílem chtěl také položit základy posledního vědeckého oboru vyčleňovaného z filozofie - genetické epistemologie, která by speciálními vědeckými způsoby zvládla problematiku tradiční filozofické disciplíny - teorie poznání. Tať věda by měla být

nejúžší spojujícím článkem mezi filozofií a vědou, článkem, který umožní člověku bezpečně se orientovat a vymezovat hranice lidských schopností, lidských možností a tudíž hranice objektivního poznávání světa.

Člověk ještě věky bude odsouzen k tomu, že kromě vědeckého dobývání světa musí být i moudrý. S rozšiřujícími se hranicemi vědy musí tedy úměrně k tomu i zvyšovat svou moudrost. Musí nejen vědět, ale i věřit. Aby však věřil v to, co se mu zdá nejvíce blíží pravdě, nesmí vědecké poznávání zanedbávat, ale plně vstřebat do své moudrosti.

L.

- o - o - o - o -

milý příteli,

na něco jsem zapomněl. A sice na omiluvu všem autorům knih i dopisů, které ve svých dopisech cituji, že grafickou úpravou odstavců, používáním velkých písmen a podtrhávání a jiným vyznačováním toho, co považuji někdy z jejich a někdy ze svého stanoviska za důležité možná někde porušuji smysl autorských výpovědí.

Avšak hrozím se stránek a stránek, které svou jednotvárností připomínají filozofické učebnice.

Nechť je to uznáno za dostatečný důvod pro mé zášahy, které tuto jednotvárnost textů člení a alespoň částečně opticky svyrazňuje.

L.

ČLOVĚK - SVĚT - BŮH

=====

Mám před sebou zajímavou a dosti obsáhlou knihu. Podle údajů autora kniha vyšla nevyšla v letech 1969 - 70. V šedesátých letech napsal dvě nejpozoruhodnější knihy, jež u nás vyšly : Sen o mém otci a Sen o mně. Už kolik let si říkám, že si je musím přečíst znovu...

Ať jsi věrec nebo bezvěrec, nepochybuji, přáteli že Tě jeho dnešní kniha bude velice zajímat. Nemohu-li Ti ji dát přečíst celou, pokusím se Ti ji přiblížit několika úryvky:

Karol S i d o n :

EVANGELIUM PODLE JOSEFA FLAVIA

Osobu každého člověka sluší mítí v úctě a nikdo nemá být zbožňován.

Albert Einstein

/1/ SEN O JEŽÍŠOVI

Zdálo se mi to asi před deseti lety. Byl jsem docela sám v biografu se širokým plátnem na balkoně, který neměl zábradlí. Otevřela se opona a plátnem vířily barvy, pomalu, vážně a krásně. Jako v kaleidoskopu a vycházely a vracely se z nulového středu a do něj. Neviděl jsem již nic než to. Než ten pomalý, vznešený a hypnotizující tanec barev. Ale střed, to chmurno, ten pramen, ten tryskající a pohlcující nulový^{v)} jsem stále nemohl zachytit, jako bych ho vždycky, každou chvíli znovu propásl. /.../ věděl jsem, že je to Ježíš. Nic vznešenějšího, krásnějšího a svůdnějšího jsem v životě už ne-

spatřil, ani očima, ani vnitřním zrakem./.../
Cítil jsem, že není větší štěstí než se do ně-
ho nechat strhnout a současně, že není větší
hrázy, protože to byla jakási smrt./.../

/2/ NAROZENÍ DLE MATOUŠE

"Když se Ježíš narodil v Betlémě v Judeji
v době krále Heróda", četl jsem v "stoupačově
evangelium, "hle, magové od východu přišli do
Jeruzaléma a ptali se : Kde je ten narozený
král židovský ? Viděli jsme totiž jeho hvězdu
na východě a přišli jsme se mu poklonit." Tu
prý se Herodes znepokojil /.../ nechal /.../
vyvraždit všechny betlémské novorozence; ale
měl Ježíš mezi těmito dětmi nebyl./.../ Je-
likož židovský král Herodes Veliký zemřel ve čtvr-
tém roce před naším letopočtem /viz Josef Flavii-
us : Židovské starožitnosti : Židovská válka/,
Ježíš se podle tohoto podání měl narodit krátce
před tímto rokem.

/3/ NAROZENÍ PODLE LUKÁŠE

Autor Lukášova evangelia však praví, že se
to stalo v čase, kdy "vyšel rozkaz od císaře
Augusta, aby byl sepsán všechen svět"./.../ To
se podle židovských starožitností Josefa Flavi-
a stalo v šestém roce našeho letopočtu - a
Ježíš by se, kdybychom vycházeli z Lukášova
evangelia, měl narodit nejméně deset let po-
tom, co se měl narodit dle zprávy Matoušovy,

/4/ ROZPORÝ V EVANGELIÍCH

To je jeden z mnoha podstatných rozporů
novozákonní literatury. Před jinými má však tu
přednost, že je tak zřetelný. Nemí tedy divu,
že mnohá lidem vrtá hlavou, že jaké míry jsou
evangelia jako rozporuplný celek vůbec histo-
ricky pravdivá./.../ neshodují-li se v mnoha
dalších údajích./.../ pak se ovšem může zdát
pochybnou /.../ samotná Ježíšova existence.

/K tomu pak přistoupila ještě podobnost s legendami o egyptském Osiridovi, melesijském Adonisovi a jiných bozích, jakož i legendy židovských proroků o Mesidášovi, jež dechomady dávaly celek/, který se v podstatě shodoval s obrazem Ježíše jako Krista, ježž podávají evangelie./.../Historici/ však jaksi zapomněli na to, že za tímto nánošem jako za maskou je ještě někdo jiný, na něhož se nevztahují již žádné mytické podobnosti a jenž je dokonce s nimi v příkrém rozporu./.../

/5/ VÁNOČNÍ LEGENDA

/.../Známe-li tedy tu nepopiratelnou skutečnost, že události kolem Ježíšova narození mají charakter příbuzný legendám jiných národů starého Orientu, potom je jistě na místě pochybovat o této zprávě více než o jiných a brát Matoušovo datování Ježíšova narození a většinu rezervnou než údaje Lukášovy. Říkám-li však pochybovat, pak skutečně myslím to, co říkám : pochybovat a ne zavrhnout.

/6/ LUKÁŠOVA HISTORICKÁ DATA

Ne třetím z kanonických evangelií zaujme na první pohled relativní důslednost, s níž se autor vrací k datům, číslům a dějinným realitám.
/.../

/7/ SMRT JANA KŘTITELE

Když jsem se dostal až sem, uvědomil jsem si, že jedním z hlavních klíčů k historickým datům Ježíšovým je právě Jan. A to proto, že je historicky prokazatelnou osobností./.../

/8/ MLČENÍ JOSEFA FLAVIA

/O sporném odstavci ze židovských starožitností Josefa Flavie, kde se hovoří o Ježíši jako o naplnění vizí starých proroků a o vzniku

křesťanského náboženství po jeho smrti. Pak i o důvodném pochybení, že tento odstavec je falsem, protože Flaviovy Židovské starožitnosti se nám zachovaly jen v opise. Origenova poznámka, jež četl Flaviovo dílo ještě v originále, jakož i skutečnost, že na žádném jiném místě se Flavius o křesťanská hnutí nezmiňuje, svědčí o tom, že Josef Flavius v Ježíšovo mesiášství nevěřil, což je vzhledem k světovému názoru Židovského historika také pravděpodobné.

/9/ PAULINA ET FULVIA

Merežkovskij ve své obsáhlé knize Ježíš neznámý z podobných úvah vyšel také /avšak neuvěřil si, že falšovaný odstavec mohl být do textu pouze vsunut, což by znamenalo, že Flavius o Ježíšovi zcela mlčí./.../

/10/ HLEDÁNÍ ZTRACENÉHO SMYSLU

/.../ Židovský historik pokládal Ježíše za podvodníka stejně jako jiní Židovští vzdělanci a učenci pohanští./.../

/11/ SAMARITÁNSKÁ VZPOURA

Jestliže vycházím z dostatečně prokázaných hypotéz, že Flavius o Ježíšovi psal, a že o něm psal v souvislosti s Pilátovým vládním obdobím, což je prokázáno méně, a jestliže jsem z toho usoudil, že Josef měl na Ježíše stejný názor jako kupříkladu Kelsum /či Žid, hovořící v jeho spise/, nutně dospívám k otázce, zda se všechno, co Židovský historik napsal, dá shrnout jenom do jeho záporného abstraktního stanoviska /nebyl ani bůh, ani Kristus, ale podvodník./ Vzhledem k tomu, že byl téměř Ježíšovým vrstevníkem /narodil se roku 37.n.l. v Jeruzalémě - viz předmluva St.Segerta k českému vydání Židovské války/, očekával bych od něho něco jiného než povšechné odsouzení. Byl historik, a proto je také oprávněné očekávat od něj zprávu

o něčem historicky reálnějším./.../

/Následují úvahy o logické souvislosti událostí, jež následují po zfalšovaném odstavci./

/.../ V daném celku by mnohem logičtěji působila vzpoura v Jeruzalémě, potlačená Pilátem a vedená Ježíšem, již křesťané v redigovaném textu změnili vzpourou Samaritánů.

/12/ JEŽÍŠ, VŮDCE POVSTÁNÍ

Nejsem první ani poslední, který dospěl k hypotéze, že Ježíš, pojímaný křesťanskou tradicí jako výrazně apolitická osobnost, byl vůdcem povstání. /.../

/13/ ZÁVĚR

/.../ Protože logický proud, který se vine zvláště Lukášovým evangeliem, opravňuje k hypotéze, že Ježíš byl vůdcem povstání v Jeruzalémě a že stejně pravděpodobné hypotéze opravňuje rozbor událostí kolem "samaritánské vzpoury", je to snad dostatečný důvod k závěru, že tomu tak skutečně bylo./.../

/14/ ZAČÁTEK

/.../já pokládám dosavadní hledání za zcela ještě neuzavřené, protože až se domnívám znát hlavní kontury Ježíšova vnějšího života, neznám vlastně vůbec nic, co by se vztahovalo k tomu nejkrásnějšímu v evangeliích./.../ nalezl jsem jeho duši, jež ke mně promlouvá z mnohých míst evangelií.

Ano : z mnohých míst, na ze všech. A tím je také řečeno, že v tomto ohledu jsem předběhl hledání a již předem jsem se rozhodl, kdo je "skutečný" Ježíš, jeho učení, skutky, a kdo je ten "nepřevý". /.../ Samozřejmě jsem přesvědčen, že toto apriorní rozhodnutí je oprávněné a že je s relativní přesvědčivostí dokladám.

Vždyť ne subjektivitu, jež si na první pohled vybírá, co je jí blízké a pro ni tedy pravdivé, není třeba hledět tolik spatra. Zdánlivě citové hnutí je nesené zkušeností /a to nejen mou, ale celých generací/ a jistě i podvědomým rozumovým úsudkem. Takto xř ve zkratku se zřejmě tedy děje, co potom rozkládám do dlouhých hodin, dnů a roků studia a psaní, kdy shledávám pro a proti vzhledem k původně zaujatému subjektivnímu stanovisku. Z druhé strany je ovšem podezřelá, že nakonec se objektivní zjištění shodují se subjektivními.

/15/ ROZPORY V UČENÍ

Co mne v evangeliích nejvíce přitahuje ? Ježíš, osvoboditel lidí ode vái nesvobody, osvoboditel lásky./.../ Osvobozuje lidi od starosti, oblíbeného tématu současných filozofů, ale současně i metly lidstva. Tím samozřejmě mě učí důvěře - v Boha /Otce/, v přírodu, jež je člověku domovem, a v druhé lidi./.../ Ano, je to ten, který s důvěrou staví na lásku, jako na náš původní a zdravý, co v lidech onemocnělo. Království Boží, ten prastarý sen lidí o ráji, o životě šťastném, svobodném, plném lásky a otevřenosti, je pro něho vlastně přítomné. Trpí jen stejnými chorobami jako člověk. /.../ Tento můj Ježíš je do jisté míry anarchista, jeho anarchismus je však obrácený neruby : on v první řadě neboří, nýbrž v první řadě staví. Samotné stavění je ale bořením, odhazováním všeho, co člověka uzavírá, spoutává, co jej odděluje od druhých lidí, od přírody, od Boha. Proto je také zcela logicky porušovatelem a bořitelem židovského zákona, daného Mojžíšem. /.../ On staví člověka nad zákon, protože chápe, jak nesmírnou škodu na lidském zdraví dělá zbožnění zákona - podobně jako zbožnění starostlivosti o zítřek, o pokrm, šetřivo a vůbec majetek. /.../

Ať už je to Ježíš máj nebo není, všechny tyto výroky spolu souvisí, rozvíjejí základní myšlenku, aniž ji popírají, a lze tedy za nimi jasně vidět celek určitého a originálního myšlení./.../ Toto učení je opravdu v židovském kontextu něčím novým a nevidaným. Ale jak se s ním dá sloučit další celek evangelijních výroků, který je postaven na něčem zcela jiném ?

/.../ Jak sloučit s tím, jenž volá "Nesuďte!", toho druhého, jenž staví na soudu, na pozemském i posledním /.../ Jak sloučit toho, který učí otevřenosti, s oním, jenž ze svého učení dělá sektářské tajemství /.../ jenž ještě stupňuje židovský zákon do asketismu/.../.

Jak vidět, stojí proti sobě jednomu kompaktnímu učení jiné, stejně kompaktní, s naprosto odlišným postojem k lidem, přírodě a Bohu. Svět tohoto učení je světem rozděleným. Bůh proti ďáblu, spravedlivý proti hříšníkovi, vyvolení proti zavrženým, království Boží /nebeské/ proti ohnivému peklu. Lásky k souvěrci, nenávisti k protivníkovi. Ale tyto rysy evangelijního Ježíše, tyto výroky, na rozdíl od těch prvních, nejsou originální. Ne náhodou se zvláště po objevu starých esénických rukopisů u Mrtvého moře uvažuje o Ježíšově vztahu k této židovské sektě.

/16/ ESSÉNI

Název sekty "esséni" je převděpodobně v tom se historikové většinou shodují/ řeckým překladem původního hebrejského názvu "chassidim", zbožní. /.../ Zetímce farizejští učitelé věnovali většinu myšlenkové a praktické námahy možnostem praktického uplnění Zákona v životě, chassidim/esséni/ se od života a životní praxe stále více vzdalovali. První pohlcovale realita, druhé abstrakce. Ke konečnému a neprostému rozchodu došlo až někdy v sedmadesátých letech před naším letopočtem. /.../

Kata i nachraňovaná moc je /farizeje/ zaslepi-
ly. A léta této farizejské krutovlády zpřetr-
hala poslední svazky k essénům a urychlila do-
sud jen naznačený vývoj essénství k tajemnému
sektářskému bratrství, jež se vyznačovalo prá-
vě těmi rysy, které jsou charakteristické pro
onoho "druhého" Ježíše - jež prostě tvoří tu
část osobnosti evangelijného Ježíše, která mně
osobně není sympatická.

/17/ DUALISMUS

/.../ Ukázalo se, že podstatou této víry
byl dualismus. Bůh podle essénského učení usta-
novil člověka dva Duchy, v nichž bude chodit
až do doby jeho navštívení. Je to Duch pravdy
a Duch nepravosti. /.../ Proto také "tento" Je-
žíš říká, že nepřišel přinést pokoj, nýbrž
rozdělení. /.../

/18/ DVA JEŽÍŠOVÉ

/.../ Jako je mi totiž těžko pochopitelné,
že by Ježíš v podstatě současně učil tomu i ono-
mu, tak se mi zdá nepřijatelnou představa, že
by s takovým zanícením a sebevědomím "vynálezce"
vystupoval se starým / a v té době živým /
učením essénů. /.../ "můj Ježíš" neměl na poč-
bu křesťanství záleke takový vliv jako essén-
ství. /.../ onen druhý /.../ možná by byl iden-
tický s essénským Učitelem spravedlnosti. /.../

/19/ TALMUDSKÝ JEŽÍŠ

/.../ Talmud je/obšíhlé kolektivní dílo ně-
kolika generací židovských učenců vyšších z fa-
rizejského pojetí judaismu. Sáhá od pátého sto-
letí n.l., kdy byl "dokončen", hluboko do minu-
losti, protože shrnuje a vykládá starou ústní
tradici v jejím posvěcení k Písmu a proroctvům.
/V Talmudu se tak hovoří asi o třech historic-
kých osobnostech a to s učenickou solidností,

která nepotlačuje a nekombinuje jejich historickou rozpornost. /..../

/20/ UČITEL SPRÁVEDLNOSTI

Jestliže tedy talmudští učenci /a zvláště jejich pokračovatelé/ spojovali tři osobnosti v jednu, jestliže totéž v polovině druhého století n.l. dělal Kelus, proč by se něčeho podobného nemohli dopustit evangelisté? /..../ V Talmudu žtu o "Jéšuevi", který žil právě v té době, kdy esénství dostalo jasné obrysy v učení Učitele spravedlnosti. V centru zájmu historiků, jímž zabývají se souvislostmi mezi esénským Učitelem a Ježíšem, jsou kusé poznámky, komentáře, na okrajích rukopisů /opisů/ Habakukova a Nahumova proroctví, nalezených v jeskyních u Mrtvého moře poblíž Chirbet Kuzárnu /kumránské svitky/. /..../

/21/ CHONI, KRESLIČ KRUHŮ

/..../ Jako jedna z nejproslulejších osobností té doby se Chies, hebrajsky Choni, dostal také do Talmudu. /..../ identičnost Choniho s Učitelem spravedlnosti je /na základě shody, a do té míry, jíž vůbec připouštějí prameny/ možná.

/22/ HESIAŠ A SYN BOŽÍ

/..../ Shody už teď jsou tedy natolik průkazné, že bychom mohli uvažovat o identitě Choniho s Učitelem spravedlnosti, i kdybychom nevěděli nic víc, než že žili v téže době, v jedné generaci a dokonce v úzkém okruhu esénství. Sotva totiž můžeme předpokládat, že by jedná sekta v jedné generaci vydala dva tak významné Učitele spravedlnosti, dva "prostředníky vědění", dva lidi, které je možno nazývat "Syny Božími", ale i když je to možné teoreticky, jsou tu další shody v událostech kolem jejich smrti. /..../

/23/ UČITEL, CHONI A JEŽIŠ

/..../ V talmudských zprávách sestává "Ježiš" ze tří ochromených osobností : Jéšuy, bastarda s ben Stady; v Josefu Flaviovi nacházíme Choniho, Ježiše s Egyptana. V evangeliích Učitele spravedlnosti s Ježiše /..../ dokonce však i Egyptana ben Stedu. /..../

Pokud pak jde o toho, jehož hledám, totiž o skutečného Ježiše, vím o něm dosud jen málo, ale co jej vymezuje, to stačí k tomu, abychom si o něm mohli učinit lepší obraz než doposud - a snad doufám, také obraz bližší pravdě. /..../

/24/ POKUS O ŽIVOTOPIS UČITELE CHONIH

/25/ OBRAZ CHONIH V EVANGELIÍCH

/..../ Přesvědčil-li jsem / a přesvědčím / štenáře, pak má jistě po ruce Nový zákon, aby ho nově četl a sám rozdělával - a já jsem to pro sebe již udělal. Skončím tedy s Chonim zde, když jsem vyznačil jeho hlavní rysy, hlavní články jeho učení a života, protože mě čeká Ježiš a jeho hledám.

/26/ EVANGELIUM PODLE MNE

/.../ Asi třicet let mu bylo a do té doby snil o sobě velké sny. Potom však stál najednou na prahu možnosti a musil si uvědomit, že do té doby vletaně neudělal kromě snění zločin. Musil si bolestně uvědomit, že velké sny se mají plnit, anebo se nesmí snít. Ježiše možná přitahovali zelóti, partizáni v gallilejských a judských horách. Sotva se však mohl stát jejich vůdcem - a jenom vůdcovství ho přitahovalo. Přitahovalo ho možnost stát se proslaveným, třeba farizejským učitelem. Jenomže neměl potřebné vzdělání. Samotná partyzánská válka, samotné učení ho nepřitahovaly. Zato si právě tehdy začal vážit Jena Křtitele.

Ten muž věděl s jistotou. Galilejský tetrarcha Heródes Antipás sbíral vojska k válce s arabským králem Aretou. A Jan, který se až do té doby do politiky nepletl, najednou promluvil jasnou a ne dvojsmyslnou řečí. Neval věci jejich převými jmény. Neřekl nic jiného, než co si potichu říkali ostatní. Jenže on to řekl nahlas. Byla to velká osobnost Janova, jež pohnula Ježíšem, snícím, váhajícím, nešťastným, diletantem, už mužem s ještě dítětem, byla to silná osobnost, která ho zvedla, šla dále mu směr, pohnula jím - a on vstal, opustil domov a šel za ní.

Kdo ale byl Jan Křtitel? Kdo byl ten muž, který se živil medem a kobyilkami, chodil opálený pouštním sluncem, oblečen ve velbloudí kůži a křtil v řece Jordánu, obklopen svými žáky? Již dlouho se mezihistoriky raného křesťanství uvažuje, zda a do jaké míry byl esádem. Hlavním důvodem pro byl a je jeho asketismus a skutečnost, že křtil. /.../ Jana tedy s esády spojuje křest i vyznání hříchů před ním /"před obřadem křtu rovněž vyšetřovali upřímné pokání" píše John Allegro/, ale odlišuje ho vystoupení k prostému životu židovského obyvatelstva, zatímco esády se vystříhali jakéhokoli styku s prostými lidmi. /.../ Ježíš podle všeho udělal na Jana silný dojem. /.../

Byl jiný než ostatní, zatímco ti přicházeli, aby učení přijali, aby se stali částí Janovy družiny žáků, Ježíš přišel v osudném okamžiku života, aby našel cestu pro sebe - jako vůdce. Stačilo mu vyslechnout jedno nebo dvě kázání, jednou nebo dvakrát s učitelem promluvit, a věděl vše, co vědět potřeboval. Základy nauky, a níž se setkal, byly velmi prosté. Svět je ovládnut protichůdnými silami Dobra a Zla. Přiblížil se čas, kdy budou odděleni Synové světla a Synové tmy, spravedliví a nespravedliví, ti, kdož svým životem volili Boha, a ti, kdo jím volili ďábla. Soudit bude Mesiáš, Kniže

světla, essénský Učitel spravedlnosti v posledním svém zrození. Ze svého minulého života zasel, přinesl lidem vědění o pravé cestě, Novou dmluvu / v essénských svitcích se skutečně hovoří o "Nové dmluvě" - nové salouvě, Novém zákonu/, a nyní je očekáván jeho příchod, spojený s představou žní. Jan byl přesvědčen, že už je tu, že jeho čas nastal, a proto volá: "Já křtím vodu, ale mezi vámi stojí kdosi, jehož nepoznáváte; přichází po mně muž, kterému nejsem hoden rozvázat řemínek u sandálu." /Jan I, 26-27/.

/.../ Jeho předchůdce, Učitel spravedlnosti Choni, se odvrátil od světa, aniž ho svět vyvrhovel. Byl mu příliš hrůzyplným domovem, aby jej pokládal za domov, a tak hledal domov jinde: na nebi, v Bohu. Protože nevěděl, jakým způsobem se zocelit světa, chtěl seznámit Boha. Tuto cestu podstoupil za mnohé, ale pouze Ježíš pochopil, že byla marná. On sám byl na rozdíl od Choniho vyvržen od narození, vyvrženým narozením. A jeho potřebou bylo buď se cítit ve světě jako doma, aneboneskonale trpět. Buď zemřít, anebo přinutit svět, aby jej přijal. Protože pak cesta násilí nebyla Ježíšovou cestou, zbývalo jediné: začít u sebe a prorazit stěnu, která narostla mezi ním a blízkými lidmi, lidmi vůbec, opustit stín, přemoci vzdor, ozdravět lásku. Vždyť co on vlastně vědycky chtěl? Cítit se doma mezi lidmi v životě. Až domů však vinu ze neúspěch kladl na ty, mezi kterými žil, mimo sebe. Proto byl do jisté míry náchylný přejmout Choniho učení. Ale Jůda Gallilejský říká: "vší silou uskutečňovat svá rozhodnutí" - a je tedy na něm začít se zázrakem proměny domova cizinců v domov synů, dcer, matek, otců, domova šťastných, špatně se milujících, v domov šťastných a milujících se ozdravě. Zázrak se musí udát v nás, ve mně. Je nutné prorazit

bariéru vzádnosti, žárlivosti, nenávisti, ublíženosti a závisti, je nutno se přiznat k opravdové potřebě lásky a nestydět se za to. Chceme-li být svobodní, znejme se k svobodě a nečekejme na ni, znejme se k ní a buďme svobodníky a hned. Chceme-li lásku od druhých, sami ji dávejme. Jaká hloupost je to, hledat a očekávat království Boží, domov na zemi a ve vesmíru, když v něm žijeme. Uši máme a nevidíme, uši máme a neslyšíme. Žijeme v království, po němž přaháme, a vše, čeho je nám zapotřebí, je si to uvědomit. /..../

Tak skončoval záby s esotatismem. O jeho rozchodu svědčí v evangeliích už to, že se již nesetkal s Janem Křtitelem, i pře s Janovými učedníky, ale navíc i Ježíšovy výroky, dochované jednak v Origenovi a Klementu Alexandrijském, a jednak jako sgrafa na starém papyru, které jsou zřetelnou diskusí s esotickým pojetím Království. /..../

... Freudova léčba hysterických ochrnutí/ je vlastně kvalitativně stejným zábrakem jako Ježíšovo vyláčení ochrnutého. Je pouze o to zálouhevážší, oč menší byla jeho ochopenost celovitosti, oč menší byla jeho důvěra, a oč nedůvěřivější byli pacienti. Je zálouhevá, protože vede oklikou - a Ježíš mohl jít k věci přímo, protože klepal s důvěrou a nemocný mu s důvěrou již otvíral. "Tvé hříchy jsou ti odpuštěny!"... Ježíš mu namáhal říci: "Mění hříchu, šlověče! - poněvadž ten šlověk proti němu je ochrnut vědomím hříchu a hřích je mu vnitřní realitou. Ale až se uzdraví a bude-li ochopen se k závažné realitě vrátit, musí k tomu dospět. Kdyby byl hřích od Boha nebo od Šábla, nemohl by jej smýt nikdo jiný než jeden z nich. Avšak Ježíš je šlověk, a jestliže odpouští šlověk, pak je hřích záležitostí lidskou. Ony, nemocí, protože není dán žádným transcendentálním zákonem. /..../

Židovský Jahve je Bůh, spjatý s člověkem a musí se přizpůsobovat jeho realitě. Lidský svět je však světem válek. Silnější žere slabšího. Jenže síla není pouze v mocizbraní a počtu vojáků. Historie přesvědčivě ukazuje, jak mizí a hynou národy zdánlivě mocné, bohaté, na vrcholu "civilizace", a jsou vystřídávány "barbary". Jakmile ztratí národ soudržnost a zůstane jenom vnější moc, když uhynie jednotící duch, je připraven k zániku. Bůh proto dává svému vyvolanému národu rady, jež mu mají zjednat nesmrtelnost. Prikazuje výlučnost. "V jednoho Boha věřití budeš! - Nebudeš mítí bohů kromě mne!" Přejímání cizích bohů smravá je tak říkajíc pud po internacionalitě, pud i bratrství. Ale většinou se vymstí. Doposud všdycky se vymstil. V lidském světě válek a vzájemného požírání nelze očekávat, že ten národ, jemuž se nabídne přátelství, toho záhy nevyužije - a kdo zemře, je vyhlazen, pohlcen jiným národním celkem, nemá naději - a žádnou do sebe vkládanou naději nemůže splnit. Izrael je proto vyvolen k permanentní válce a nepřátelství, a současně pohostinný k cizincům, kteří jsou ochotni přijmout jeho víru. Je to vyvolení k permanentní soudržnosti, vnějšímu nacionalismu a vnitřnímu internacionalismu. Je pro všechny, ale proti všem, protože samotná soudržnost není cílem. Izrael je vyvolen ne k nekonečné válce, nýbrž k nekonečnému míru. Tento dvojí zákon se projevuje ve všem, čemu učil Mojžíš. Židé ovšem ani jeden ze dvou zákonů nebyli schopni dodržovat důsledně. Žádný člověk nemůže permanentně vzdorovat citu soukromosti, bratrství s lidem ostatních národů, ani být dokonalý ve spravedlnosti k bližním souvécům. Člověk prostě není schopen plnit dané příkazy nebo "dobré rady". Člověk je podstatně přerůstá a tím jich ani nedosahuje. Tato tragédie Židů v jejich vztahu k Písmu a Bohu nesla dvojí ovoce.

Nedodržení příkazů Mojžíšových /Božích/, oněch "dobrých rad", mělo za následek porážky, exil, bídu, diasporu, utrpení, a tak se zdánlivě potvrdzovala jejich správnost. Z toho pak pocházelo vědomí viny a hříchu - a to vše, co stihlo národ i jednotlivce se jevilo jako oprávněný "trest Boží." /.../

Podstatné je prostě všude, kam se podíváš. Jenom je třeba dobře vidět. "Vidíš-li bratře, vidíš Boha"; "Kámen zdvihni, najdeš mě; dřevo rozštípní, jsem v něm" /Agrafa/. /.../

Matka a syn - tento vztah, u Ježíše bolestný a nenaplněný vztah k vlastní matce, vztah vzpoury, nepochopení, dětinské výčitky, skutečně odhalujeme na mnoha místech. Díky jemu však Ježíš prohlédl, jak jsem už několikrát řekl, k základnímu sváru, to jest poutu lásky, v životě, ve vesmíru. Zatímco Mojžíš je v komunikaci jedinečně s Bohem a jeho myšlení je poznamenáno výrazně mužskými rysy /vnějšností a násilností cesty ke Království/, Ježíšovi se ve vytržení zjevuje ženský pól, Ruacha, Duch, Matka; a jeho mužnost je dána jako spásá pro ni, očistění sváru, kterým Ona hlavně trpí. /.../

V evangeliích téměř na každé stránce čteme o úspěších, které Ježíš slavil, o nepřeberných zástupech, o zázracích, jenže skutečnost byla mnohem "neslavnější" - pokud můžeme věřit týmž evangeliím. Ježíše nepřijala ani Betsaida, ani Korozeim, ani Kafarnaum. Na počátku se Ježíš utěšoval /.../ "divil se jejich nevěře a obcházel po okolních vesnicích a učil" /Marek VI, 4-6//.../ Jemu nestačilo a nemohlo stačit, že se stal vůdcem a osvoboditelem zástupu prostých Gallilejců, celníků, nevěstek, jeho poslání bylo zaměřeno na všechny. /.../ Ve chvílích zoufalství je pak schopen zavrhnout - což

je přesně to, čemu se přičítá jeho učení. A s nerůstáním zoufalství narůstá vzdor a vztek - a netrpělivost. Stále ~~častěji~~ méně častěji se sám Ježíš zastihuje v otevřenosti, v pokoře. Stále častěji naopak je v opozici s hněvu. Tím se, aniž to ví, zkracuje doba jeho pobytu v Galileji, vyměřená mu vším, co jej určilo. Opět jednou triumfuje nemoc nad svým vlastním zdřevím. Choroba, jež stála při zrodu jeho radostné zvěsti, ho zaskakuje a on do ní pomalu upadá. /.../ Ano; měl ty, které nechtěl a neměl ty, které chtěl. /.../ Odtud pak vedle cestě Golgoty, odtud a ne odjinud./.../

Ježíšova tragédie se s příchodem do Jeruzaléma vyhroutila v krizi. /.../ Zástup sám ucítil v Ježíšovi něco chorobného - a byla to správná diagnóza. "Zástup odpověděl : Jsi posedlý démonem ! Kdopak tě usiluje zabít?" /Jan VII, 20./.../

Přišla však pomoc a ze strany odkud ji nejméně očekával /od Jana Křtitele, jenž byl ve vězení. Ve své krizopoušti tedy svoje učení a přijímá roli Mesiáše, kterou mu přisuzuje Jan Křtitel. Vrací se tak k eszénskému učení o rozděleném světě. /.../ Jako Ježíš by pravděpodobně na kříži neskončil, jako Mesiáš tam skončit musel, musilbýt zahuben, poněvadž sám chtěl hubit - a neměl k tomu předpoklady. /.../

/.../ Jistě však netušil, že jeho onyl přetrvá tisíciletí a rozšíří se po celém světě a netušil ani, že jediné skrze něj bude živá i jeho pravda, do níž se plně zahleděl jen dvakrát : na začátku a na samém konci, a o níž vydal své svědectví, své evangelium, svou radostnou zvěst.

/27/ VZKŘÍŠENÍ

Pro jeho stoupence mohla být jeho smrt a

porážka koncem víry. Stejně tak sle jejím opravdovým počátkem, jak se také stalo. Jejich omyl byl veliký - a právě pro tu velikost si jej nemohli připustit. Zase tedy nalezlo uplatnění Izaiášovo proroctví o "trpícím spravedlivém". /.../ Naděje vždycky otevírá vrátka do budoucnosti. A je také jen pochopitelné, že vyznání těch, kteří tu zůstali jako sirotci, zcela neměla tolik společného s Ježíšovou radostnou zvěstí, již sám zradil a odvrhl, jako s jejich vlastním výkladem smyslu jeho existence. A protože tento smysl nemohl být nalezen v prosté tragedii, byl hledán v podobenství kříže. Mnohem snesitelnější než vidět na kříži nespasenou a nespásnou osobnost Ježíšovu, bylo vidět tam toho, za koho se Ježíš vydával: idol, proroctví, slovo - tedy Mesiáše /.../.

Jak tedy vidíme, ukazuje se dosti pravděpodobným, že hlavní obrysy křesťanství byly dány už v průběhu dvaceti let po Ježíšově smrti - a přitom jejich nositelé vzešli z židovské půdy. Jeruzalém se tak stal zřídlem, do něhož se nejdříve musilo křesťanství vlít ve svých předpokladech /essénství, proselytství a alexandrijská učenost/, aby z něho vyprýštilo na všechny strany v podobě křesťanských herezí, jež mezi sebou sváděly boje až ke konečnému kompromisu: katolickému náboženství. Jeho organizační základ nalézáme již v essénství, jako překlenutí národnostní vydělenosti v antiochijském proselytství, reprezentovaném Pavlem z Tarsu, a teologií v alexandrijské učenosti. Pro jedno však zůstává pořád živé: a to pro tragickou osobnost Ježíšovu, jež znovu a znovu nenechává žádné lidské srdce chladným.

/28/ DOSLOV

/.../ Co jsem dokázal říci, jsem řekl, co ne, v tom tápám. A tápám ostatně i v tom, co jsem řekl. Poněvadž říci něco nestačí. /.../

Milý příteli,

právě jsem mluvil s jedním z Vás, věřícím, věřícím hlavou i srdcem, vskutku dobrým člověkem, který Sidonovu knihu poctivě přečetl. - Byl značně pohoršen... Prý : nevědecký přístup k historii. - Nechci se plést historickým badatelům do řemesla, ale přesto je mi Sidonovo hledání Ježíše víc než sympatické, v první řadě už proto úsilí o poznání a pak pro tu lidskou konkrétnost a opravdovost, se všemi zmatky, bolestmi, vznechy i pády, jež zavzletnými výroky evangelií nachází v člověku Ježíši.

V minulém dopisu jsem Ti, příteli, slíbil alespoň části z dopisů vyměněných mezi Hejdnkem, Rejchrtem a Batškem na téma "Křesťanství v dnešním světě" jež vyšly nevyšly jako Dialogy 6-7, 1978, II. Plním slib.

x x x x

Hejdněk Batškovi

=====

Milý příteli Rudolfe,

/.../

Situaci současného světa po kulturní a civilizační stránce vidím tak, že se původně dost okrajová tradice izraelských proroků v křesťanské reinterpretaci /a nejednou i misinterpretaci/ a i jinak pokleslé době/ stala nejen integrální součástí evropské společenské, politické a zejména kulturní skutečnosti, ale dokonce jedním z jejích základních kamenů. Zároveň s krizí Evropy a evropských tradic se však dostalo do hluboké krize i křesťanství. Tato krize je značně komplikovaná a má celou řadu vrstev. Vedle vyostřených krizí společenských, jejichž vrcholy se ostentnězdají /ovšem, kdo ví, zda právem/

být již za námi, a vedle krizí hospodářských, které nejsou dosud překonány, ačkoliv na sebe vzaly méně drastické podoby, se tu objevily krize, o nichž se dříve příliš neuvažovalo nebo dokonce o nichž lidé neměli ani tušení. Je tu krize zdrojů, ale také

krize ekologická /ohrožené životní prostředí/
krize duchovní /rozklad náboženství/, ale i
myšlenková /konec etapy metafyzického

krize vědy /její hybridní vzrůst a zároveň její takřka babylonský rozpad
na stále užší odborné disciplíny/
krize techniky /která má k dispozici stále
mocnější nástroje, jejichž použití je stále problematičtější
a riskantnější/ atd. atd.

A současně je tato evropská krize do obudných zvětšenin promítána do ostatního světa, takže
pouze evropskými prostředky už není řešitelná,
i kdybychom na nějaké přišli. Křesťanství spo-
lu s řeckou filozofií a římským právním myšle-
ním dalo světu Evropu, a Evropa uvolnila v ce-
lém světě síly, jež přestala už dávno ovládat
i ve svém rámci. Žádné menší než světové,
globální řešení není už dnes myslitelné. Ale
lidé zatím se nengaučili globálně, celosvětově
MYSLIT. Světové ekumené stále více volá po

x/ ekumenicky orientovaném člověku. I když jsou
dějiny křesťanství deprimujícím dokladem

selhání ekumenického, "katolického" pří-
stupu k problémům lidského světa,

vědí přece jen křesťané o tomto ekumenismu
víc než všichni ostatní. Mám proto důvod se
domnívat, že vnitřní diskuze křesťanů nemusí

x/ ekumena = obydlená část země,
ekumenismus = snaha o sjednocení církví
ekumenický = týkající se všech křesťanských
církví, celkový

být bez významu ani pro lidi, kteří se za křes-
tany nepovažují. A to tím spíše platí o socia-
listech, jejichž socialismus nutně vyrůstal na
základech budovaných křesťanstvím; a zejména
to platí pro komunisty, kteří takřka s osudo-
vou zatížeností stereotypně opakuji všechny
tragické chyby, jichž se dopustili křesťané
v době, kdy měli ještě trochu víc štávy a ener-
gie. /..../ Tvůj Láďa

Miloš Rejchrt

KŘESŤANSTVÍ DNES A ZÍTRA

Má-li stoupenec nějakého hnutí vydat počet
ze své víry a naděje, obvykle v závěru upadá
do vyhlašování nečnesených jistot. Zatím to
s námi sice velké není, ale již dnes lze po-
zorovat potěšitelné úkazy, a zítřky, ty již
zpívají docela po našem. Nejsem tohoto poku-
šení prost, proto svou euforii /= subjektivní
pocit zdraví, L.P./ po téžání po budoucnosti
křesťanství krotím základními křesťanskými
dokumenty, hlavně spisy Nového zákona. Samot-
ného mne překvapilo, že novozákonní písemnic-
tví ani nepočítá s tím, že by křesťanství ví-
tězně podmanilo svět.

V horečných vizích Zjevení Jehova prochá-
ne sklonku času žena /zřejmě církev/ na poušť, a
ačkoliv kosmický zápas mezi starým drakem, zo-
sobněným zlem, a družinou anděla Michaela kon-
čí svržením ďáblovy chasy z nebe, žena na pou-
šti nemá pokoje a ještě i tam ji, bezmocnou a
zatlačenou, nezem svržený drak trápí. V evan-
geliích Ježíš předvídá, že před katastrofálním
koncem světa bude evangelium hlášáno ve všech
národech, ale zřejmě tím nemínil pokřesťanštění
světa, prostě křesťanské poselství zazní, ať
už bude přijeto či ne. A obecnému přijetí se

v Ježíšově předpovědi právě netěší - naopak, součástí tohoto výhledu je i ujištění, že "vydávati vás budou na sněmy, budete bití..." Ve spise "Apoštolské skutky" nacházíme jakýsi dějinný optimismus, křesťanství se v jeho podání úspěšně šíří světem, dokonce se v osobě apoštola Pavla dostane do samého středu světa, do Říma. Celý spis končí radostným zjištěním, že Pavel v Římě kázal o Božím království a učil o Ježíši Kristu "se vší důvěrností a bez překážky". Ovšem je předesláno, že tak činil po "celé dva roky" - tj. po dobu, než se mu dostalo slyšení u císařského dvora, tedy ve vazbě a bez překážky potud, pokud mu to vězeňské poměry dovolily. Pisatelova spokojenost, že to trvalo "celé dva roky", než byl Pavel odsouzen a popraven, nepřikládání důležitosti jistým drobným faktům je projevem toho, že křesťanství ve své lepší podobě se dost málo staralo o svou budoucnost. Nejde přece o to, vědět a starat se, jak to dopadne /vposledu, eschatologicky dobře/, ale o to, aby bylo řečeno, co řečeno býti má.

Vzdávám se proto pokusu nastínit perspektivy křesťanství. Nehodlám tentokrát ani postihnout jeho současné podoby, jeho velkou bídu a nenápadné, nadějně rysy. O tom možná jindy. Pokusím se podat jakési

DOSTI INTIMNÍ VYZNÁNÍ,

které si nenárokují vystihnout křesťanské poselství v jeho celosti, ale které by chtělo vyslovit, co mě na křesťanském poselství nejvíce oslovuje ve světě, jaký jest a možná stále více bude.

/1/

Současný svět buď docela pomíjí jednotlivého

x/ eschatologicky = týkající se života posmrtného

člověka, nebo na něj kladeš zcela určité nároky. Obchází nás strašidlo anonymity a totality. Jsi nula mezi miliardami, kód v centrálním počítači evidence obyvatel. I tam budeš za čas vymazán. Svě místo ve světě vytvoř, vybuduj a vybojuj. Dále, co umíš, prosaď se, udělej si jméno. Něco znamenaj, stanov svou cenu, realizuj se. Nebo ani to nemusíš, nech se nést proudem jiných anonymů, vyráběj a knozumuj s jinými totéž a prožívej přitom totéž štěstí. I velké problémy dneška dokazují, jak jsi malý - lidstvo je ohroženo, ekologická krize postupuje, kontinenty mění svou tvář. Možná vyhyne africká zvířena a lidstvo bude muset jíst řasy. Co jsi ty proti velikosti světa? Z jiné strany se ozývá nesmlouvavé ujištění, že jsi součást celku a tvá cena je úměrná tomu, jak se do celku zařadíš, jak jsi funkční, prospěšný. Tvoje hodnota vzniká tím, že se vzdáš svého rozumu, svého citu i své vůle a ve ztotožnění s celkem se staneš velkým a významným, jako je on.

Z křesťanství slyším docela jiný hlas / Jsi jedinečný, neshleditelný. Máš své jméno, kterým tě volá sám Bůh. Tvoje cena je taková, že i Bohu stálo za to obětovat se za tebe. Tvoje cena a důstojnost není založena na tom, co děláš či neděláš, ale na tom, že se Bohu zalíbilo být s tebou. Svě neodvoditelné důstojnosti můžeš více či méně dostát, můžeš ji promrhat a pošlapet, ale to nic nemění na tom, že právě ty jako jedinečná lidská duše jsi božím partnerem. Jsi tak drahý, že tedy dokonce přestává platit matematika. Dva není víc než jeden, ba ani 99 není víc než jedno. V Ježíšově podoběnství o zbloudilé ovci opustí pastýř právě těch 99, aby zachránil jednu jedinou. Nejsi tu pro svět, pro žádnou instituci či hnutí, jsi tu pro Boha. A to ně v nějaké okrajové životní sféře, třeba ve sváteční čas. Právě v tom roz-

hodujícím a nejdůležitějším nápatřím nikomu jinému a nemá na tebe práva jiný. Pro tebe osobně zemřel Boží Syn a tvoje viny nesl. Obrovské drama vykoupení se týká právě tebe. A když se na výraz svého jedinečného vztahu k Bohu modlíš, ať celý svět chodí kolem tebe po špičkách.

Jistě práce a podmaňování země má svou důležitost. Ale "co je platno člověku, kdyby celý svět získal, své pak duši uškodil?" Člověk je zařazen do konkrétních společenských souvislostí a má tu své povinnosti. Člověk, viděno z jistého úhlu, je tu pro stát, pro společnost. A ts je tu pro člověka, a člověk pro Boha. To není výmysl personalistických filozofů 20.století, to je myšlenka Tomáše Akvinského z doby "temného" středověku. Není nic důstojnějšího a většího mezi stvořením, než jsi právě ty. Nejsi anonym, nemusíš si dělat jméno, už ho máš.

/2/

Velmi dobře víme, co rozhoduje v našem světě a kdo tvoří dějiny. Přece ti rozhodní, mocní a silní. Někdy se stane, že i ti bezmocní a slabí objeví svou sílu a vytvoří kus dějin. Někdy se síla a moc spojí s pravdou a spravedlností a posunou tak svět k jeho lepšímu obrazu. A když pravda a spravedlnost na delší čas poraženy bývají, pár statečných pronese jejich pochodů dobou temna a pak se třeba zase dostaví úspěch. Úspěch je předpokladem významu v dějinách a k úspěchu je třeba síly a moci. Tak obvykle uvažujeme.

Tento způsob staví křesťanství na hlavu. Letopisec světa se nepočítá od žádné události, která poznamenala ~~svět~~ mapu světa, ale od narození dítěte. Událostí, která rozhodla o

budoucnosti vesmíru, není na příklad vítězná bitva slavného vojevůdce, ba ani nějaké zřejmé vítězství spravedlnosti, práva, zbožnosti, nýbrž poprava. Smutný a dráždící konec vyděděného člověka, neúspěšného, poplivaného, zmučeného, kterého opustili ze strachu i nejbližší přátelé a stoupenci, kterému se posmívá nakonec i ten lotr, který na sousedním kříži končí stejně jako on. Smrt Ježíše Krista promění se svět. Smysl dějin je tajemství. Co když rozhodujícím v dějinách není úspěch, ale právě utrpení? Co když svět nenesou ti silní a mocní, ale právě slabí, bezmocní a nemocní? Není právě utrpení, bezbrannost, vydanost doplněním Kristovy oběti a tím skrytým proměňováním světa? Nedovršuje se v trýzni a třeba docela zbytečném trápení zapomenutého člověka veliké drama vykoupení? Není utrpení něco, co bychom měli přestat zamlouvat, vyhýbat se tomu? Kristus trpěl. Proto v jakémkoliv utrpení kohokoliv je třeba tušit kus světlosti, lidí trpících přijímat jako zvláštní posly tajemství, které jednou bude zjeveno. Křesťanství ale nezůstává jen u vyvolání zmíněných otázek. Dává i zcela určité náznaky odpovědi.

V Ježíšově vyprávění o posledním soudu, které považují za klíčové místo celé bible, svolává na konci dějin pán všechený národy. Rozsuzuje, kdo bude dědičně vládnout království a koho čeká ohnivá výheň. Kritéria jsou jednoznačná. Královského povýšení se dočkají ti, kdo dšli jíst hladovému, pít žíznivému, přijali bezdomovce, oblékli nuzáke, neopustili nemocného a navštívili vězně. Do záhuby půjdou, kdo toto opoměli. Až se tomu jak vyvolení, tak zavržení díví. Zvláště ti zavržení jsou překvapení. Zřejmě na takové prkotiny neměli čas. Zabývali se důležitějšími věcmi, významnými, velkými. Možná byli dobří v technice,

v umění, v duchovědách. To je hezké, ale rozhodující v dějinách je solidarita s těmi, kteří trpí. Světa páneš bude ten, kdo nezapomíná na bližního v nouzi.

"Nedoufejte v knížatech ... nekochá se Hospodin v lejtkách muže udatného" - zní už ze starozákonních spisů. Všechno je jinak. Vzor, který předkládá Ježíš, není stlet, státník, mudrc, ale nehotové, nešikovné a odkázané dítě. "Nebudete-li jako pácholátka, nevejdete do království Božího". Jsme-li na okraji společnosti, na okraji dění a zbavení vlivu, nemusíme si stýskat. To není útěcha, že ty hrozný jsou stejně kyselé, když nám jsou nedostupné. Důkazem toho je, že i někteří vlivní, úspěšní uměli odejít do přelosa léčit malomocné. Šli se tam zahrabat? Nebo tvořit dějiny a rozhodovat o budoucnosti světa? Odpověď tuším dost jasně a rád si zpívám spirituál o slavném dni, který přijde, kdy "velikost malejch se provalí, kapela černejch ovcí válí".

Hejdnánek Rejchrtovi

Drahý příteli Miloši,

/.../ Možná, že dělám chybu, že se dopouštím nepravosti, když se chci kriticky pustit do toho, co sám nazýváš "dosti intimaním vyznáním". /.../ Aletakto se nemohu zbavit dojmu, že jsi ničím nepřispěl k tomu, aby se ohlásilo, co náleží k centrálnímu obsahu křesťanské zvěsti /a tedy nejenom jaké jsou perspektivy křesťanství, kteréžto úlohy se výslovně vzdáváš/. Avšak také v některých ohledech formálních se po mém soudu mýlíš s postižením možností a úkolů, které jsou spjaty s e-

xistencí věřícího v dnešním světě. /.../

Mluvíš o strašidle anonymity a totality; a proti němu stavíš křesťanský důraz : jsi jedinečný, nenahraditelný. A tedy se musím zeptat: platí toto tvrzení o jedinečnosti a nenahraditelnosti opravdu pro každého a o každém ? Je opravdu pro křesťanství charakteristické, že každého tuctového člověka přesvědčuje o tom, že je "jedinečný a nenahraditelný" ? A že tedy vlastně není tuctových, nanicovatých lidí, příslušníků konzumující masy, vzdálených vši osobitosti a neschopných tvořivosti a svébytnosti ? Kdyby to takto platilo, pak není křesťanství ničím jiným než lžď a podvodem, pak je skutečně opiem. Skutečnost je bohužel taková, že někteří lidé jsou nuly. /.../ V naprosté shodě s Marxem bych v takovém případě prohlásil, že odstranění takovéto iluzorní jedinečnosti a ~~ne~~ nenahraditelnosti lidí je nezbytným požadavkem a předpokladem jejich skutečné jedinečnosti a nenahraditelnosti. /.../ Otázka není, zda každý člověk je jedinečnou a nenahraditelnou bytostí, zcela jistě není. Otázka je, jak se takovou jedinečnou a nenahraditelnou bytostí může a má stát. A na tuto otázku bude nebo nebude křesťanství schopno dát odpověď. Odpověď ovšem, která neposkytuje jen iluzi řešení, resp. iluzorní řešení. Budoucnost křesťanství záleží na př. v tomto konkrétním případě na tom, zda nezůstane jen při opakování starých pouček a frází /byť byly kdysi sebevíc oprávněné a účinné/, nýbrž zde bude schopno nabídnout nové praktické řešení a zde je bude schopno také účinně realizovat.

Ocitli jsme se dnes také v dosti kuriózní situaci, která se vůbec nepodobá situaci v podobenství o zbloudilé ovci, o které se zmiňuješ na podporu svých tézí. Dnes nejde o jednotlivé zbloudilé ovce, nýbrž o celé stádo, které

zbloudilo i s pastýřem. Jednotlivá ovce, vzdělivší se od stáda, ani moc neriskuje, neboť pastýři jsou buď hlupáci anebo uzavřeli dohodu s vlky, naproti tomu ovce-outsider má šanci, že právě v distanci od stáda najde tu pravou cestu. /.../ Ovce, které se drží pěkně svého pastýře a zůstávají poslušně ve stádu, jsou i pro samotného pastýře "bezejmenné", jsou to tuctové, stádní, masové ovce. Právě tyto ovce obchází "strašidlo anonymity a totality". Právě příslušník neuvažující, ale jenom konzumující masy je "nula mezimiliardami", i když přináší svůj podíl vlny a trochu mléka. /.../ Proto jsme často svědky případů, kdy se lidé /zejména mladí/ pokoušejí alepoň gestem a formou distancovat od stáda v domnění, že získávají nebožákem chránějí svou osobitost pouhou nekonformností. Je to zajisté signál, svědčící o životní prázdnotě průměru a většiny. Ale je to také veliká výzva, neboť tito lidé hledají něco, co nemají. A je to i nebezpečí, že budou opravdu ztraceni, když nenajdou. A že skončí v negaci: buď v rezignaci, v hořkém cynismu anebo v revoluční bojemtice. Což ukazuje, že i nonkonformisté musejí svou "jedinečnost" a "nenahraditelnost" nejprve vybudovat, že jí musejí nějak dosáhnout, že jí nejprve musejí něčím založit. /.../ Souhlasím, že samotná "práce a podmaňování země" nestačí, ale trvám na tom, že nesmějí chybět. Zvláště pak trvám na tom, že ne smí chybět reflexe, rozvažování o tom, zda to, co děláme, je vskutku smysluplné zde se podílí na nějaké celkové smysluplné aktivitě - anebo zde jeho smysluplnost je jen partikulární a vposledu zdánlivá, protože troškatá s celkem, na němž se podílí. Zajisté smí získání celého světa nevyváží škodu na duši, ale víme rovněž, že svou duši nejspíš zachrání ten, kdo ji obětuje - tj. kdo něco dělá pro druhé, pro bližní, pro lidi, pro svět. Tím se však dostáváme k druhému punktu

/.../ Je absurdní a hluboce nepravdivé, že
 "události, která rozhodla o budoucnosti ves-
 míru" je poprava /.../. To je jen náboženská
 romantika, romantické, přesněji : kýčovitě
 prožívání něčeho, co má svůj střed docela jin-
 de, tedy někdeokrajového. /.../ Proč smrt ti-
 síců neznamená nic /nebo téměř nic/ a proč
 smrt jediného člověka by měla proměnit svět ?
 Jenom proto, že sama smrt není ničím rozhodu-
 jícím, že není koncem s definitivní platností,
 že není schopna emulovat to, co je před ní a
 po ní a kolem ní, tedy, že je jenom něčím
 krajovým, co dostává neboztrácí svůj význam
 v souvislosti s něčím dalším, jiným. /.../
 Význam Ježíšův není a s ní nemůže být v jeho
 smrti, nýbrž jenom v tom, co dělal a co ří-
 kal, když žil, a co svou smrtí jen stvrdil a
 zpečetil. /.../ to nebyl konec, nýbrž neopak
 začátek neobyčejného rozmachu jeho programu i
 hnutí, které pak opravdu proměnilo svět. Kdo
 dobře zevnitř porozumí, oč Ježíši Nazaretskému
 opravdu šlo, ten se musí ovšem tázt, zda prá-
 vě dějinný úspěch křesťanství v příštích sta-
letích nebyl jen novým, vážnějším krachem Je-
žíšova programu sčinení. Přesto považují za ro-
mantický nesmysl mluvit o tom, že "rozhodují-
cí v dějinách světa není úspěch, ale právě
jenom utrpení". I kdyby to byla pravda do slo-
 va a do písmene, znamenalo by to, že utrpení
 je nejlepší cestou k úspěchu, takže bychom se
 zase onoho "úspěchu" nezbavili. /.../ Ze lži
 se jistě nestane pravda, když dočasná zvítě-
 zí; pravda se nekonstituuje tak, že některá
 lež zvítězí. Pravda je pravdou, ať v dané
 chvíli vítězí a jeuznávaná, anebo neopak pro-
 hrává a je potlačována. Ale vždycky jde o to,
 aby pravda zvítězila a sbychom jí my ze všech
 sil k vítězství dopomohli. Všechno naše utr-
pení má smysl jen tehdy, když slouží takovému
vítězství. /.../

Píšeš o "trýzni a třeba o docela zbytečném trápení zapomenutého člověka", v němž se dovršuje "veliké drama vykoupení". To je hluboce nepravdivé. Je-li nějaký člověk skutečně zapomenut, zpak pak nic neznamená s jakoby vůbec neexistoval. Cena člověka je v tom, co prolamuje jeho uzavřenost v sebe, tedy také jako zapomenutost. /.../ Není důležité, že nevíme nic o vynálezci kola či páky apod., ale že jejich vynález žije, že se s ním pracuje, že nebyl "zapomenut". A je-li nějaké trápení "docela zbytečné", pak bylo marné, nebylo k ničemu a svět se bez něho mohlobejít /a měl obejít/. Utrpení má své místo v lidském životě nejenom proto, že se mu nedovedeme vyhnout; má, resp. spíše může mít i vysoce pozitivní smysl. Ale ten smysl je třeba nahlédnout, ba utrpení jako factum brutum je třeba usilovně do rámce smysluplnosti vtáhnout, smysl mu "dát", určit mu místo ve smysluplně prožívané osobní historii. K plnosti lidského života náleží schopnost unést nezdar a zklamání, ale také úspěch a slávu, aniž bychom se tím nechgli deformovat. Ale jde ještě o něco většího. Člověk, kterému se všechno daří nebokterý všechno snadno dosahuje, není docela lidský - jakoby mu chyběl nějaký rozměr, hlavně hloubka. Teprve v průšvihu se ukazujeme sami sobě a jiným, jací vlastně jsme. A teprve v utrpení získáváme pravou lidskost, lidský vztah k druhým lidem.

N EKLESAT NA MYSLI v průšvihových situacích,

UMĚT SNÁŠET UTRPENÍ I PŘÍKOŘÍ,
ZBAVIT SE NETRPLIVOSTI sm umět čekat,
BÝT SCHOPEN ODSTUPU a myslet v širokých kontextech, zasahujících hluboko do minulosti i do budoucnosti - to jsou nezbytné ingredience života vskutku lidského. Proto se nemáme průšvihům aniutrpení vyhýbat. Nicméně to všechno nic nemění na skutečnosti, že na utrpení samém

a na průsvizích samotných nic pozitivního není. Každé plus z nich musíme vydobýt, tvrdě vykřesat. Do dějin lidských pokroků / či pokroků lidství / se nikdy nezapisuje samo utrpení, ale jenom zápletky, jakým je neseno a překonáváno. Myšlenka, že "v jakémkoliv utrpení ~~Konokoliv~~ je třeba tušit kus svatosti", je si-
ce ~~průsvizně~~ ruský ortodoxní, ale zpozdilá a klamná. V tomto ohledu jsou naše české tradice jednoznačně zakotveny na Západě. Solidarita s trpícími, k níž nás vede Ježíš, musí být chápána jako neustálé úsilí o zmenšení a omezování utrpení na této zemi, ne jako ~~ta~~ tabuizování trpících a nečinný obdiv k nim. A jestliže Ježíš veruje před násilím a mocí, pak především proto, že jsou vposledu a v rozhodujících ohledech neúčinné, ano bezmocné. Skutečná moc se projevuje nenásilně, tj. "v bezmoci se dokonává". Chceš-li, můžeš mluvit o tajemství, ale ve skutečnosti na tom nic tajemného není. Všechno je až průzračně jasné. Pravda vnucována lidem násilně, se nutně stává lží; spravedlnost, o níž rozhodují bíficové, se stává zvlí. Člověk nemůže vydupat ze země strom; může však zasadit semeno nebo sazenici, zalévat, štěpovat, pěstovat. Ale při všem tom pěstování musí rostlinu či strom nechat, aby rostly samy. Jejich samovolnému a samostatnému růstu může napomáhat, ale jen druhotně a okrajově. V tomto ohledu se pravda a spravedlnost chovají jako živé bytosti: není možno je zasadit kamkoliv a pěstovat kdekoliv, ale je třeba vyhovět jejich požadavkům a vytvořit pro ně podmínky. Jednou z podstatných podmínek vlády pravdy a spravedlnosti je uložení přísných mezí těm, kdo mají moc a kdo požívají násilných prostředků. Společnost se bez moci a mocenských metod neobejde; ale ten, kdo má v ruce moc, nesmí rozhodovat o tom,

jak mají psát spisovatelé a jak mají mluvit malíři; nesmí rozhodovat o tom, co je právo a co bezprávi, neboť právo tu je především proto, aby chránilo slabé před mocnými a silnými.

"Jsme-li na okraji společnosti, na okraji dění a zbaveni vlivu, nemusíme si stýskat". To nezní přesvědčivě. Nemusíme si stýskat, jsme-li na okraji dobrovolně a vzdáváme-li se ze svého rozhodnutí svého vlivu. Ale máme na to právo? Což pravda nevolá také nás, abychom jí přispěli na pomoc? Copak nám může být jedno, že národ upadá a společnost se zmršťuje v křečích? Můžeme lhostejně přihlížet k tomu, jak nekompetentní lidé rozhodují, jak hlupáci manipulují těmi, kteří něco dovedou a něco znají, jak násilníci utlačují a trýzní slabé? Jsem ochoten připustit, že jsou takové podivínské povahy, kterým je dobře o samotě a stranou dění. Trvám však na tom, že na toto své podivínství mají právo jen tehdy, když společenské soukolí běží hladce a když je právo a spravedlnost a pravdě dávano záležitost. Ale v dobách krize si nikdo nesmí libovat, že je na okraji dění, že je za větrem a že nemůže nic dělat. To je pak zbabělá výmluva a morální selhání. Nežijeme v přelése, ale ve společnosti, v obci, ve státě. Máme nejenom svá občanská práva, ale také své občanské povinnosti. Jednou ze základních občanských povinností je odpovědně sledovat, aby se ve společnosti neuhnížila zločinnost, aby násilníci neovládali rozhodující místa a prchaví lháři aby neměli vrch nad slušnými lidmi. Kdekoli se setkáme se štrébry, kteří nemilosrdně odstraňují z cesty za vlastním úspěchem všechny, kdo jim překážejí, a užívají k tomu jakýchkoli nečestných a špinavých prostředků, je naší lidskou a občanskou povinností jim v jejich cestě co nejvíce bránit, dokud začínají. Až vyrostou příliš do významu, bude možná už pozdě. Každý z nás odpovídá ně-

jak za to, co se kolem něho děje : buď se zlu přizpůsobuje, nebo se mu protiví. Je pouhou iluzí, myslíme-li si, že to můžeme nechat běžet kolem sebe, aniž bychom tím byli nějak podstatněji zasaženi. Zlo nás nakonec strhne, a strhne nás ve chvíli, kdy už opravdu nebudeme mít žádnou šanci postavit se na odpor.
/..../

Křesťané zatím v posledních stoletích neukázali mnoho schopnosti pomoci nemocným společností, ba ani mnoho schopnosti jen porozumět podstatě jejich nemoci /a svému podílu na ní/. Ale protože tento svět vypadá tak, jak vypadá, v neposlední řadě také v důsledku dějinného působení křesťanství a křesťanů /které někdy nebylo, ale jindy také dokonce bylo v souladu s Ježíšovým učením/, je povinností křesťanů se k nejnovějšímu světovému vývoji neobracet neodpovědně zády, ale vzít na sebe kus břemene moderního člověka. Přiznám se, že se mne často zmocňuje nevěle a hněv, když vidím, co dnes dělají lidé, kteří si říkají křesťané. Musím však také přiznat, že nevím o žádném hlubším pochopení člověka v jeho jádře, v jeho podstatě, než jaké je obsaženo v evangeliu. Křesťanství je ovšem již několik století v hluboké krizi; nejsem si zdaleka jist, že z ní vyjde vítězně, ba aniže ji vůbec přežije. O jednom však nepochybuji : sť přijde nové dobré poselství, dobrá zpráva z jakékoli strany, bude navazovat na tradici starozákonních proroků, na Ježíše a na největší postavy křesťanských dějin. A i když dojde k tomu takřka neuvěřitelnému zázraku obnovy samotného křesťanství, bude to znamenat obrovskou proměnu, při níž bude nutno mnohé očistit a mnohé odhodit, aby bylo zachráněno podstatné. V křesťanském životě i myšlení je přítomno mnoho skličujícího heraburdí, mnoho psychologicky důmyslných sebeklamů, mnoho demobilizu-

jících polopravd, mnoho ideologičnosti a přímo prolhanosti /kolik jen je tu farizejství a koketerie/ a zvláště příliš mnoho schizofrenie, kterou právě křesťané nakazili celý dnešní svět. To všechnomusí být nemilosrdně vymeteno. Ale kdo bude schopen se toho pojmout ? Vždyť my všichni jsme tím zasaženi, potřísněni, vnitřně pokřesťeni; nevidím nikoho, kdo by vyčistil ten Augiášův chlév, jímž je na prvním místě právě církevní křesťanství a církevní organizace. Je to smutný a disgustující pohled, který je důvěrně znám pouze těm, kdo se dívají zevnitř a kdo se nenechají oslepit všelijakými pozlátky. Ale jedině ten, kdo tím otřesen z pohledu spod brýlí mámení projde, bude snad dost zralý, aby spolu s jinými podobnými učinil první krok na nové cestě, která se pak otevře pro všechny, pro celý zmatený svět. Byl bych rád, kdybych se toho dožil, abych mohl také říci : Nyní propust, Pane, služebníka svého v pokoj, neboť viděly oči spasení tvé, kteréž jsi připravil před obličejem všech lidí.

Buď zdrav !

Červen 1978

Tvůj Ladislav Hejdlánek

Bettěk Hejdlánkovi

Milý příteli Ladislave,

/.../ Z mého možná synteticky omezeného pohledu jsou všechna období lidských dějin více či méně krizová, ale současně tvořivá a silná. /.../ Pojem krize je pro ^{mně} synonymem pulzující společnosti, do něhož lze zahrnout všechny "dialektické" teorie vývoje, a jenž je právě důkazem, že člověk za každé osobní i historické situace stojí před poznáním a rozhod-

nutím, a vždy byl a je nucen prověřit svou lidskou základnu, své individuální bytí, ať už je křesťan, steista, socialista, roduvěrný marxista či nezávislý intelektuál.

/.../ Moderní dělba či rozpad funkcí a specializace činností nezabranuje vidět, že v opočetném smyslu dochází k nutnému sblížení funkcí, účelů a cílů. Přestala se dělit odpovědnost ze čad věcí lidských a tedy společenských. /.../ Víme, že nemůžeme požadovat od každého jedince stejné pochopení a stejný důraz na určitý problém a neměloby cenu chtít lidi k takové názorové identitě nutit či se jen o to pokoušet. Nicméně myšlenka odpovědnosti a osobního postoje k dění se tím nevymaže. Je tím dáno také členění sociálních skupin podle druhu zájmů, na něž se zaměřují, a intenzity, s níž se o své zájmy asazují.

/.../ V dané tématice bych viděl pro sebe dva body k zamyšlení :

- 1/ Souvislost zbožnosti a sociálnosti, křesťanství a socialismu, náboženství a politiky.
- 2/ O nastejnorodém zařazení křesťanů v církvi a socialistů v politice.

Do čela prvního bych vyslovil tezi o potřebě vyváženosti mezi zájmem o svůj vlastní vnitřní život, mravní a duchovní integritu, i duchovní život jiných jedinců a zájmem o vnější, materiální život obce. /.../

Podcenění kteréhokoliv pólu lidské existence /hmotného a duchovního/ vede k desintegraci nebo přinejmenším k desorientaci při hledání životních hodnot. Neznamená to, že budu očekávat ode všech stejný důraz na stejné. Mám právo soustředit se na oblast svého zájmu. Bez této často sverepě jednostranné soustředěnosti by nevzniklo mnohé z toho, čím se lidstvo chlubí. /.../

Je dobré si uvědomit, že nestačí otevřenost křesťana jen vůči křesťanům, ale je potřebná také vůči jinak smýšlejícím a současně si také uvědomit, že dávat za vzor jen jeden způsob sociálního chování a nevidět, že takovýchto pozitivních forem je snad nekonečně mnoho, by bylo značně netolerantní a úzkoprsé. Tento můj axiom mi umožňuje vidět pozitivní určenost i v Rejchrtově velmi uzavřeném, úzce náboženském, stručně formulovaném intimním vyznání, jež, jak se obávám, nebylo určeno pro širší názorovou výměnu. Bylo-li však vysloveno, a Ty jsi mě nepřímou vyzval vstoupit do dialogu, budu se snažit s určitou rezervovaností "narušit" Vaše vnitřní "klání".

Překvapuje mě Tvůj mravní maximalismus, ježž zobecňuješ a vyžaduješ od každého /především od křesťanů/. Jako by Tě rozčilovala a dráždila křesťanská pokora, ale i fakt, že je nemožno očekávat, že všichni budou jednat stejně. Kladeš jako normu: "Jednou ze základních povinností občanských je odpovědně sledovat, aby se ve společnosti neuhnázila zločinnost... násilnictví... prohnání lháři... Je naší občanskou povinností jim v jejich cestě co nejvíce bránit... Každý z nás odpovídá nějak za to, co se kolem něho děje: buď se zlu přizpůsobuje, nebo se mu protiví." Samozřejmě, hluboce s Tebou souhlasím, ale já přikládám tento normativ chování v první řadě na sebe a už jen opatrně na druhé. Jsem proto burcovat spíše a nepodporovat klidné zažívání valichů kuliček či lidí odvracejících se od světa. Přesto však vím, že klást maximalistické požadavky na každého by bylo sociálně nerealné, politicky neprozíravé a prakticky beznadějné.

/.../

V pozitivním křesťanství by měl být úděl živícího se, šaticího se, rozptylujícího se a vyrábějícího občana spojen s údělem zbožného,

věřícího, evangelijního křesťana. Ze svého hlediska nemohu ponechat "starost o duši" jako výjimečnou a posvátnou péči mimo a bez starosti o civilní soužití a občanskou solidaritu ve věcech každodenního prožívání. To je moje političnost, můj socialismus. Zde se stýká křesťanská láska k bližnímu se starostí socialismu o obecné dobro a prospěch všech za pomoci a spolupráce všech. Jsem přitom ochoten respektovat, že jedni budou chtít praktikovat výhradně onu péči o duši, zatímco jiní budou utopeni v politické seberealizaci. Ale ti i oni by měli pochopit, že tyto starosti nejsou kontroverzní, a ve chvílích klidné úvahy si uvědomit, že v plném slova smyslu i křesťanství i socialismus mají a musí mít před sebou celého člověka. Pro mě křesťanství zahrnuje natolik i sociální postoje, nakolik si nedovedu představit, že by mohl existovat socialismus bez morálně filozofické dimenze.

/.../ Jsem přesvědčen, že vyspělá socialistická společnost vůbec nebude mít žádný důvod "bojovat" proti náboženství, neboť pochopí, že ve zbožnosti člověka se odráží onen nezníčitelný aspekt lidského vědomí, touhy a vůle zachovávat rozměr nekonečna, racionálně neuchopitelnou víru v absolutno, možnost absolutně jako bytí. To je ovšem můj způsob vyjadřování o věci, kterou by nábožensky citící formuloval teologicky adekvátněji. Tento pól lidské bytosti se nedá vykořenit žádným "bojem", žádným materialismem, ale ani žádným náhražkovým idealismem. Nevím, jestli je pojem konzumní společnosti nadávka nebo pejorativní označení, ale to podstatné, co se za ním skrývá, je fakt nevyváženosti cílevědomého prožívání vlastního života. Ona možnost mít téměř vše, co má druhý, z materiálních věcí, je nesporně znakem prohloubené hospodářské demokracie a zvýšené hmotné úrovně, ale vůbec se tím neřeší vlastní

otázka lidského života - jeho kvalita. Člověk a jeho budoucnost nemůže být jednosměrným úsilím po dosažení hmotného blahobytu, ale směřováním ke stupňovitě rozloženým hodnotám kulturně duchovní sféry, mravních postulátů a tím k sebeuvědomělé existenci.

/.../

Jde tedy o otázku soužití dvou duchovních extraktů - náboženského a nenáboženského - a dvou oblastí sociálně politického vlivu - církevního a státního. Moderní sociální systém nejbližší budoucnosti, zbavený dogmatického apriorismu ideologických schémat a pouček, by měl jít cestou ovlivňované, ale volné tvorby hodnot, které občane povazují za potřebné pro svůj život. Hranicí a omezením by mělo být jen jediné - každý pokus o byrokraticko totalitní tendenci, každý pokus o revoluční uchování moci by měl být v zárodku "zveřejněn" a předložen k rozhodnutí samosprávné obci. K tomu, aby si obec všípila zásady demokratického soužití, je nutná trvalá, systematická a houževnatá každodenní práce lidí nelhostejných, zanícených buditelů moderního osvícenství, představitelů moderního životního stylu.

/.../

Mezi požadovanou vyváženost mezi péčí o materiální blahobyt a o duchovní život člověka je možno s určitou korekcí převést i na vztah náboženství a politiky, křesťanství a socialismu. Je evidentní, že sférou křesťanského zájmu je především oblast duchovního života člověka. Ale vůbec není řečeno, že společenské podmínky, ze nichž se duševní život realizuje, jsou mimo zájem křesťanství. Právě tak nelze odfýčt socialismus jako politiku, hledající svou mocenskou pozici při rozhodování o společenských podmínkách samotných, a nevířet, že současnému nedogmatickému socialismu záleží právě tak na svobodném rozvoji

řidského ducha, na všestranných možnostech jeho uplatnění a tedy i uplatnění křesťanské zbožnosti.

Dostávám se k druhému bodu své úvahy o nestejnorožím zařazení křesťanů v církvi a socialistů v politice. /.../

Kdybych chtěl načrtnout sociálně psychologický model křesťana a podobný model socialisty, mohl bych se hned na počátku ocitnout ve značných nesnázích, sle takový pokus o schematický model osobnosti může alespoň iniciovat jiné jedince k smysluplnějšímu dialogu. Pokusím se o to následujícím způsobem :

Z n a k y k ř e s ť a n a

1	víra	
2	zbožnost	niterný křesťan
3	znalost evangelijního poselství	
4	duchovní a materiální pomoc bližnímu	racionální křesťan
5	účast na životě obce	sociálněorientovaný
6	úsilí o společenský řád založený na základech křesťanství	křesťan

Z n a k y s o c i a l i s t y

1	filozofický koncept člověka a společnosti	humanitní socialista
2	humanitní morálka	
3	znalost sociálních věd	racionální socialista
4	společenská angažovanost	
5	politická spolupráce a koordinace	
6	úsilí o společenský řád vycházející z principů demokratického socialismu	socialistický politik

/..../

Rožňaly percepce i perspektiv jsou nejen zdrojem objasňování, vyjevování a interpretace lidského účelu, ale i všestranného úsilí dobrat se optimálních podmínek sociálního soužití. Vyplyvá z toho požadavek tolerance nejen mimoskupinové, ale i vnitroskupinové. Tento přístup nás ovšem neopravňuje vzdát se hodnocení jedince podle souladu jeho slov a činů, vědomí a svědomí. Ale dříve než odsoudíme, musíme poznat, než zavrhneme, musíme obhlédnout, než kritizujeme, musíme se přesvědčit.

Nejdůležitějším poznáním je pro mě zjištění, že moderní křesťanské myšlení dovede chápat funkci a cíle politické aktivity - politiky, která si je vědoma, že bez znalostí a poučení z různých oblastí lidského zájmu a potřeb - tedy i křesťanství samotného - nemůže obstát.

Tvůj

21. srpna 1978

Rudolf Battěk

Rejchrt Hejdánkovi

Milý Ladislave,

dovol, abych k Tvé reakci na můj příspěvek přičinil několik poznámek. /..../

Nejsi dost radikální. Všichni jsme nuly. Případnost synů lidských i hověd jest jednoduše stejná. Všichni jsme nanicovatí, a nejen příslušníci konzumentské masy, ale přímo "masse perditionis". Tuto komponentu křesťanského poselství jsem ve svém příspěvku vynechal. Není mou ctižádostí postihnout "plné evangelium" /obdobný pokus považuji předem za ne-

zdařený a nezdárný/, nýbrž třeba jednostranně formulovat jeho jednotlivé důrazy, které mne oslovují. Osetně sni bibličtí autoři nepostupovali jinak. Pravda, moment tuctovosti a nani-covetosti všech je v napětí s tím, co jsem uvedl v napadeném příspěvku. Křesťanskou zvěst, včetně svědectví Písem, vnímám jako plnou vnitřního napětí a nezharmozovatelných para-doxů. Zdá se mi, že křesťanství o této para-doznosti ví a trvá na ní. Jsem z paradoxů křesťanského poselství nezvěj, nedokážu je vy-rovnat, ani sebe s nimi, ale slyším je a nechci je zetajit.

/.../ Křesťanství odbourává iluzorní jedineč-nost zvěstováním jedinečnosti, o níž vyhlašuje, že je skutečná. Neříká nejprve, co dělat, abys překonal svou nultu s bezcecnost, ale zvěstu-je, že se STALO něco, co ji proměnilo s čeho smíš být účasten. /.../ Evangelium tedy říká, že každá duše je Bohu milá a jedinečná, protože je tu předpoklad jedinečnosti, ke kterému se lze vztáhnout. /.../ "Musíte se znovuzrodit" vyhlašuje Ježíš /Jan, 3, 7/. Není to opravdu pa-radox, že zrození je spojeno s musením, s vý-zvou či pobídkou? /.../ Na další rozvedení tohoto paradoxu, na nastínění jeho tušené bo-hatosti a důsledků nestačím, nechci je však ututlat. Třeba někoho zaujme a dočká se myslitelů, kteří jej znovuoobjeví a vysloví i jeho vztah k lidské jedinečnosti, k níž je člověk vy-zván, kterou má uskutečňovat a která je přesto čána bez našeho přičinění.

Samozeřejmě, že m stačí jedinečnost každého člověka proklamovat, třeba ji dosvědčit mimo jiné tím, že i tuctového a nulového člověka, příslušníka konzumní masy, budeme přijímat ja-ko duši vzácnou a Bohu milou a jako k duši je-dinečné se k němu budeme chovat. Projevem krize křesťanství je, že to nesvedeme.

/.../ Zapsaly se mi do mysli Exupéryho úvahy ze Země lidí o západní, křesťanské etice, jejíž projev vidí Exupéry v tom, že v rozporu s aritmetickými výpočty o ceně jedince a více jedinců jde sto horníků nasedit život, aby zachránilo jediného horníka. Tato etika ještě jakž takž platí, na její východisko však pomalu začínáme zapomínat. Podobnostvím o jediné ovci jsem chtěl toto východisko připomenout.

/.../ Není jednoduché odpovédět na otázku, co je středem zvěsti o Kristově kříži. /.../ Výjimečný charakter Ježíšovy smrti je zřetelný i ze spisů Nového zákona a není až produktem pozdní křesťanské dogmatiky. /.../ Odtud vychází světlo, zjevující skryté významy smrti jakotakové a dopadající i na ty tisíce a desetitisíce křížů jiných, i na trápení našeho všedního dne.

/.../ Vidět potvrzení <toho?> že kříž nebyl krach, pouze v "neobyčejném rozsahu jeho programu a hnutí, které pak opravdu proměnilo svět", to je velmi chudé a oklešťující interpretace významu kříže a velmi zužující pojetí toho, co je opravdu proměna světa. I kdyby nedošlo k žádnému dějinnému rozsahu křesťanského hnutí, přesto se proměna světa udála, neboť "zahrádila toho, kterýž má vládařství smrti" a dějinný úspěch či neúspěch křesťanství je v této perspektivě pouhý detail. Samozřejmě, toto vítězství je skryté - vůbec za přínos křesťanství pokládám to, že přivolává pozornost k mystériu, ke skutečnostem skrytým, které se nijak dějinně neprosadily a nestaly evidentními. /.../

/.../ Utrpení samo o sobě smysl nemá, je skutečně zbytečné /smysl utrpení je, aby ne-

bylo, tak jsem formuloval závěr své práce o "Utrpení člověka podle evangelií" / a tento smysl - ne-smysl zjevují Ježíšovy skutky právě v době, která utrpení připisovala mnoho blahodárných významů. Ježíš utrpení neinterpretuje, ne rozdíl od svých současníků a učedníků, nýbrž je odstraňuje, a to s vědomím, že jedná z mandátu Nejvyššího Boha. Neblahosloví utrpení, hledá, nouzí a utisk. Blahosloví však trpící, hladové, nuzné a utištěné. Neblahosloví je proto, že by utrpení bylo spásné, nýbrž proto, že se jejich situace změní, až Bůh řekne a učiní své. Budou dějištěm Boží slávy. Tím, že Bůh utrpení odstraňuje, je mu propůjčen smysl, neboť trpící člověk je předmětem obzvláštního Božího zájmu a je přímo vtažen do spásného dění. Našto Kristus trpěl a proto bolest a strážení přibližují člověka údělu Ježíše Krista a jeho oslavení. Zvláště Pavel hluboce prožíval toto připodobnění až ztotožnění s Kristem v osobním utrpení a nejednou vyslovil paradox zbytečnosti, bezcennosti, až negativity utrpení a jeho zvláštní ceny. Vyhližím někoho, kdo by tento paradox nově formuloval, promyslel a přitom jej zachoval - lépe než ne právě šťastnou formulací, že "v každém utrpení je třeba tušit kus světosti."

Trochu váhám nad tím, že "jde o to, aby pravda zvítězila a my jíme všech sil k vítězství dopomohli." Určitě je na nás, sbychom pravdu vyslovili, žili v ní / jedno chce pravdu, aby nezemřela nepoznána - tak nějak to řekl Tertulián/. Jejívítězství ale není naší věcí. Bojím se, že starost o jejívítězství vede k tomu, že pak vítězíme my a ne pravda.

Roufám se proti Tvé větě, že "je-li člověk zapomenut, nic neznamena a jako by neexistoval". Pravda, "cena člověka je v tom, co prolamuje jeho uzavřenost v sebe, a tedy také jeho zapomenutost." Tuto uzavřenost však nepro-

lamuje jeho aktivitu, důmysl či vynálezy. Prvotní důstojnost člověka není v jeho tvořivosti, v tom, co dělá, byť anonymně a inkognito. Ne ze skutků je člověk ospravedlněn, ani ze skutků spravedlivých a pravdivých, natož z vynálezu kola či páky. Jehouzavřenost prolamuje milost, ne on sám či točení vzpomenuťho kola či páčení páky.

/.../

Nic nenamítám proti tomu, že žijeme ve státě, v obci a ne v prelese, nezříkám se občanských povinností a práv. Trvám i na tom, že v občansko politické sféře je nutné odporovat zlému a že jsme do tohoto boje vtaženi, ať chceme či ne. Je iluzí, že se lze z občanské věrby stáhnout. Apolitičnost je politickým postojem, obvykle podporuje diktatury a uprostřeňuje cestu zlu. Ale při vsí nutné političnosti a vědomém skeptování občanství je třeba vědět o druhořadosti občanské sféry. Angažováním v občanské rovině nevybudujeme království Boží - ostatně je nevybudujeme ani v jiné rovině, protože to lze pouze očekávat a "hledat". Je zajímavé, že i ty vidíš nutnou občanskou aktivitu jako negativní : občanskou povinností je dbát, aby se NEuhnízdila zločinnost, aby násilníci NEovládli rozhodující místa a prohnání lhářů aby NEměli vrch nad slušnými lidmi. Správně poukazuješ na to, že občanská sféra má svůj význam v tom, že brání zlu, ne že vytváří dobro. Nevím o tom příliš, ale tuším, že v klasickém antickém pojetí uskutečňuje člověk svoje lidství právě a výlučně skrze své občanství. Možná, že tolik kritizovaný /větším právem než zachraňovaný exegetickou ekvilibristikou/ Pavlův odříd o poddání se vrchnosti /Řím.13/ poukazuje na to, že politická sféra má čistě negativní funkci. Strukturovaný politický řád je tu proto, aby uplatňoval represi, aby bránil zlému,

ne proto, aby nám něco pozitivního vytvářel či aby člověk účastí na něm naplňoval svoje lidství. Hned v následujícím oddíle /Řím 13,8/ naplňuje člověk podle Pavla své bytostné povolání láskou. To se ovšem děje v širším rozměru než v úzké politické rovině. Nadto je-li občanské konání zakotveno pouze v politické oblasti, zvrhává se snadno v ryzí pragmatismus. I život v politické sféře musí být zakotven v jiných, nadobčanských skutečnostech. Kdo ví, že politická oblast není první ani jediná, že má ryze služebné poslání, ten se jistě i v politické oblasti bude angažovat jiným, novým způsobem. Odstátnězanáším Athény sovami, když tyto samozřejmosti píše autorovi Dopisů příteli. Proto jen dodávám : Odejít do pralesa či pouště je vyzkoušená technika, jak nazřít i život v obci v jiných souvislostech. Nemusí to být jen selhání, nýbrž chvíle odstupu, stoupení na jinou pozici, vybočení z běhu občanského života, který tak rád člověka pohlcuje a sugeruje, že není jiných životních rozměrů. V ghetu, "v pralesa" jsme se octli nedobrovolně a máme jen minimální možnosti, jak působit na chod občanského dění. To samo o sobě jistě není pozitivum a je i důvodem k nářkům a protestům. Zároveň ale tato situace může být prohlédnuta jako výjimečná příležitost k odhalení jiných životních rozměrů /bohudíky toho svědkové jsme/, právě těch základních a prvotních, které i politickému rozměru určují jeho pravé místo a vracejí životu v obci jeho cest.

Moc se těším, že se někdy pokusíš vystihnout pojetí člověka, jak je vidíš v evangeliu a o němž vyznáváš, že nevíš o hlubším.

S pozdravem

Tvůj

/Došlo 12.zář 1978/

Miloš Rejchrt

Hejdněk Bařtkovi a Rejchrtovi

Moji milí přátelé, Rudolfe a Miloši,

/.../ je nanejvýš pravděpodobné, že v nějaké podobě se k tématu ještě vrátíme, povzbuzení dalšími reakcemi a příspěvky do diskuse. Nicméně několik poznámek si nechci odpustit.

Tvé bagatelizování krizovosti dějinné chvíle, v níž žijeme, má v sobě, Ruďo, značnou dávku povrchnosti a jakési indukované sociologické erogence, již přízračně chybí sensorium pro dějinnou jedinečnost. Zjistěte jsou dějiny plné nejmohutnějších krizí, zjistěte bychom před padesáti či sto lety stáli také v krizové situaci /ostatně to je příliš malý odstup - byla by to taž krize, i když ještě po některých stránkách ne tak rozvinutá/. Ale každá krize má specifický charakter a musí být také jinak a jinými prostředky překonávána. Proto musí být důkladně poznána a správně pojmenována. V krizi jsou jednotliví lidé i celé společnosti postaveni před "výzvu", na niž musejí nějak "odpovědět" /to jsou základní kategorie amerického historika Arnolda Toynbeeho, "challenge" a "response"/. Ne konkrétní, dějinně jedinečnou výzvu nemohou lidé reagovat "jako obvykle"; nic jim nepomůže, že je nějaká krizologická teorie "příliš neburcuje". Neopak, jejich nedostatečná vnímavost vůči konkrétním požadavkům a potřebám krizového okamžiku je nejlepší cestou k selhání, k prošvihnutí příležitosti, k ztrátě času nebo dokonce k totální prohře. /.../ Evropská civilizace a kultura je celá v krizi; ještě před sto lety si to uvědomovali jen přední duchové, dnes to vědí dokonce i vzdělanější politici, technici, ba i průměrní občané /vzděláním myslím nikoliv pouhou školenost, ale schopnost fundované reflexe a vzhledu do podstatných souvislostí/.

/.../ Jsme barbaři, kteří zdědili od minulých věků různé morální vynálezy, jejichž podstatu již nenahližime a jejichž vnější vybavení se už rozkládá a leckdy už rozložilo. S nějakou náboženskou rutinou nebo církevní příslušností to všechno nemá mnche společného.

To, co považuješ, Ružo, za můj "mravní maximalismus", je ve skutečnosti pro zdravou společnost *conditio sine qua non*. /.../ Nemůžeme se divit, že se nikomu nechce dvakrát chodit se svou kůží na trh. Náš lid má za posledních třicet padesát let špatné zkušenosti se svými vůdci : se šlechtou, s církví, s politiky a politickými stranami, s inteligencí... Jsem si jist, že by se hodně, ba většina lidí obešla bez zbabělého ustupování násilníkům, bez přizpůsobování nezdravým poměrům, bez cynického vztahu k mravním požadavkům, že by s radostí volila slušný a čestný život. Ale lidé nevědí, jak do toho; nikdo nechce vypadat jako hlupák, kterého každý podvede a okrade. Jednotlivec nic neprosadí; slušní lidé se musí domluvit a spojit. A proto že jsme všichni nakaženi, bude lépe to říci takto : všichni, kteří chtějí žít slušně a poctivě, se musejí domluvit a spojit. A k tomu je zapotřebí průkopníků a vůdců, kteří jsou připraveni i k osobním obětem; vůdců, kteří nerozhodují a nerozkazují, ale jdou všude jako první a jsou příkladem. Potřebujeme takové vůdce, které by lidé mohli milovat, o jejichž osud by se báli a na jejichž obranu by neváhali nasadit i svůj život. A to všechno ne z fanatismu, ale z přesvědčení, že se konečně musíme naučit lidsky žít, tj. žít jako lidé. Nemyslím, že tohle je nějaký mravní maximalismus; spíše bych to nazval lidským a společenským minimem.

/.../ Odmítám radikální slova a žádám radikální činy. Svalnaté formulace nikomu nepo-

hou svěci zanechají při starém. Aniž bych se chtěl pokoušet o postižení podstatného obsahu evangelia, poukazoval jsem na to, že je dobrou zvěstí jen proto, že přináší světlo do temnot, rozuzlení do nejistoty a řešení tam, kde nevíme, co si počít. Opakovat stará dogmata nebouvymýšlet nové teologické formule může mít pouze okrajový a služební význam; rozhodující je, dovedou-li křesťané říci podstatné slovo sudělat kus podstatné práce v konkrétní situaci světa a lidstva dnes a zítra. Nejde o útěchu, o psychologickou posilu, o odvádění pozornosti k něčemu jinému /např. k daleké budoucnosti, k zaslíbení nebo posledním věcem člověka/, o vytvoření určité nálady nebo pocitů, o nějaké hluboké prožitky, o koketování s tajemstvím a pod., nýbrž o spásu, tj. o záchranu, o reálnou záchranu, nejen dojem a pocit zachráněnosti. Nedomnívám se, že bych sám věděl, jak na to; nejsem si dokonce ani jist, že v této záležitosti křesťané neselžou. Ovšem vím, že jejich selhání by znamenalo konec jedné dějinné epochy světových dějin. Jen stručně naznačím, kde vidím jádro problému.

/.../ Nadechází velký duchovní zápas, v němž lidstvo buď zvítězí nad mýtem definitivně - anebo v němž poklesne do nového mytického spánku.

Křesťané ve své většině zapomněli, že jediným jejich pravzorem je abrahámovské vycházení dopředu, do neznáma /s to probíhá vždycky jinak, vždycky nově a nelze to napodobovat, takže jde o jakýsi pravzor naruby/. Zapomněli, že organicky náleží k linii, odvracející se od mýtu a od religiozity, a promíchali svou víru opět s náboženskoostí. Za těchto okolností vůbec nejsou na nadcházející obrovský zápas připraveni. Mohou svou věc ztratit; to se v dějinách stává. Otázkou však je, zda selhání křesťanů nebude mít katastrofální důsledky pro celé lidské dě-

jiny. Jak bude vypadat po-křesťanská éra ? Kdo převezme pochodní a z jakých zdrojů bude schopen čerpat sílu pro novou naději do budoucnosti, která nebude jen návratem k tomu, co tu už bylo ? Nemohu se smířit s myšlenkou, že poslední tři tisíce let překonávání mýtu byly jen přechodným poblázněním části lidstva, z něhož už už přichází vystřízlivění.

S obavami a ostychem sleduji, že ani jeden z Vás nemá pro tuto základní situaci valné porozumění. Tobě, Miloši, se z posledních principů evangelia stala mytologická /rád bych se mýlil/; a Ty, Rudolf, se spokojuješ povrchním sociologizováním. Nevím si dost rády, jak bych Vás mohl přesvědčit o tom, že tu stojíme před propastí. Jedinou cestu vidím v pokračování rozhovoru; a v nových pokusech o přesvědčivější, podstatnější vyjádření toho, co je - jak se mi zdá - naprosto zřejmé a zjevné a pro každého nahlédnutelné. Vždyť ta-
dy nejde jen o osud křesťanství jako dějinného útvaru a jevu; ta-
dy se rozhoduje o vyhlídkách demokracie a socialismu, ale také o vyhlídkách světového hospodářství, pokroku vědy a techniky, o programech nejenno přežití, ale důstojného života lidstva jako celku i každého jednotlivce. Takový život se stává čím dál tím méně samozřejmým.

Váš

Září 1973

Ladislav Hajdáněk

x x x x x

" Z per tvých kreslířů,
svět se drolí."

" My o svá těla i zpěvavé kosti
připraveni být můžeme - ale
nikoli o svá díla, k obrazu
našemu stvořená."

" Spárem jsem předešel fenu."

/Z veršů M.A.Asturisse, guatemalského
básníka a vědce - zaslouchnuto v roz-
hlase Vltavy 9.6.1979./

Milí přátelé,

když jsem přečetl předcházející dopisy praž-
ských přátel poprvé, byl jsem z toho trochu
"tumpachovej" - nepřipadal jsem si o nic chyt-
řejší než předtím, ale zato jsem si připadal
hrozně nevzdělaný. To bylo před několika mě-
síci. Mezitím došlo k debatě mezi mnou a pří-
telem J. na totéž téma - viz první dopis -
a pražské dopisy jsem od té doby již četl to-
likrát, že vlastně mohu říci, že jsem je bed-
livě prostudoval. Mnohé se mi z jejich myšle-
nek zamlouvá, ale mám i mnoho výhrad zcela
konkretních. Nechci je však opakovat, protože
přímou vyplývají z mé polemiky s J. Ale znovu
se k nim vrátím až v některém z příštích do-
pisů.

Dnes jen pár globálních postřehů :

- 1/ ve všech těch dopisech - vyjma trochu u
Hejdgánka - nejde vlastně vůbec o úlohu
křesťanství jako společenské instituce či
hnutí naší doby, o jeho osud a jeho funkci
dnešní i budoucí. Ve všech těch dopisech
jde v první řadě o mne, o Tebe, příteli, o
nás o všechny, o naši káži, o smysl nebo
nesmysl naší existence ve společnosti, jde
doslova o PRAVDU nebo LEŽ člověka naší doby.

- 2/ V Záčném s dopisů nepačlo saovo Charta 77, ale za každým slovem všech autorů doslova cítím úzkostný tep vzrušeného srdce, které říká : jsem signatář Charty 77, jsem vyděděnec a outsider dnešní naší blahobytné společnosti. Budu-li mlčet, mohu si docela obstojně žít, i když se musím živit manuální prací. Já však mlčet nemohu, i když nemohu víc než úzkost svého svědomí vypsat příteli do dopisu, protože vidím a cítím, že doba sociálního a ekonomického blahobytu je přímo uměrná takovému kulturnímu a morálnímu temnu, jaké nese historie ještě nepoznala. Přitom vím, že už jen touto promyšlenou myšlenkou riskuji konflikt se státní mocí na jedné straně a setkávám se současně s neprostou lhosteností a netečností 99 % našich občanů.

Tyto souvislosti berou nutně každému žití klidný spánek a neustále nutí člověka k maximálním mozgovým obrátkám a neustálému skeptickému postoji k poznávané pravdě.

- 3/ Bettěk ve svém dopisu vlastně ani slovem neprozrazuje, co si o úloze křesťanství v dnešním světě myslí a svoje politické a filozofické přesvědčení vyslovuje jen nepřímo :
- a/ klášením důrazu na potřebu vyváženosti mezi zájmem o intimní život jednotlivce a materiálním životem společnosti,
 - b/ výtkou Hejránkovi, že jeho požadavky na angažovanost každého člověka dnešní doby jsou maximalistické, sociálně nerealné, politicky neprozíravé a smaz prakticky bezsmyslné,
 - c/ takovým požadavkem na cestu člověka naší a zítřejší doby, která je sice mocensky a jinak ovlivňována, ale umožňuje volnou

tvorbu hodnot, které oběšené považují za
potřebné pro svůj život.

Závěrečný odstavec Battkova dopisu je takt-
ně přátelský a šalomounsky nic neříkající.
Trochu mi připomíná postoj polské vlády k
papežovi : Existuješ, musíme tě vzít na
vědomí. Píješ nám dokonce krev, ale nemů-
žeme ti to zakázat, protože ti věří dvě
třetiny národa, jemuž vládneme. A mezi se-
bou si ssišusškají : To nám učelali imperia-
listé neschvál, že zvolili Poláka papežem.
Ovšem Battěk není u moci a není komunista,
ale demokrat a socialista. A těch, kteří
u nás zatím věří v Boha, je mizivé pro-
cento. Přestože však velice zajímaly Bat-
tkovy ateistické postoje vyslovené zcela
bez obslu.

4/ Spory mezi Hejdnkem a Rejchrtem krásně
demonstrují :

- a / že v evangeliích lze najít citáty pro
podperu jakéhokoliv stanoviska od ko-
munismu přes reformní evangelictví až
po ~~středověké~~ pravověrné katolictví,
- b/ že v náboženských otázkách musíme roz-
lišovat, co je otázkou mé osobní víry,
a to si klidně vzájemně tolerujeme,
a čím se má víra projevuje jako společ-
enský činitel, a tedy těmže kordy.

5/ Rejchrt je mi sympatický svou osobní a in-
timní zpovědí, svým vyznáním víry. Jeho
"mytologizování" /což mu Hejdnkem vyčítá/
považuji jen za prostou úctu k nepoznané-
mu tajemství a složitosti lidské bytosti

6/ Hejdněk je mi zase sympetický jako křes-
ťanský politik a člověk praxe. Hejdněk
je bojovník. On je vlastně revolučnější
než současný revoluční marxista, který je
dnes nucen hlásat politiku usmíření a sou-
žití se západním imperialismem. /Nikoliv

radikální slova, ale radikální činy./ Protože ho znám i z jeho dvaceti dopisů přáteli, mám k jeho osobnístečnosti spectivost, i k jeho víře neskonalemu účtu. "Hejďánek je Jan Hus naší doby, který nemilosrdně a bez okolků tepe nešvary jak našeho socialistického měšťáctví, tak křesťanského pokrytectví, jak chyby a zvláštní státní moci, tak niterací zbabělost a schizofrenii občanka drmolického rážencec.

Chybí mi však u něhojedno : při vši své revolučnosti a maximálnosti je jeho postoj vlastně negativní a pesimistický. Jeho záseďní odpověď na úlohu křesťanství v naší době je : NEVÍM. Hejďánek nevidí cestu, jak z dnešní mizerie ven. Je to jen skromnost či taktika mluvčího Charty 77 nebo ograďdu nevěďoucnost ? Musím tu, bohužel, Hejďánkovi připomenout, že komunisté příliš dobře věďí, co oď přítomnosti i buďoucnosti chtějí a důseďně - eť už dobře nebo špatně - za svým cílem jďou.

Opakuji proto s Rejchrtem : Velmi by mne zajímalo, jaký podle Hejďánka má být člověk evangelii. Neboť toto jeho vyznání by prozreďilo, je-li cesta k tomuto člověku možná , a teďy jaká je to cesta, anebo je-li to člověk "politicky nereaľný a prakticky bezseďeďný" pokud jde o jeho realizaci v dnešním světě.

"echci-li být jen věřícím, který si své intimní vyznání víry ponechává pro svou vnitřní potřebu - což ho, myslím, v naší době nutně vede k životu rozpolcenému, protože musí mluvit a jednat jinak, než co myslí a cítí - ale chci-li být angažovaným křesťanským občanem, nemohu svou dobu jen kritizovat, ale musím říci i své požadavky a jak tyto požadavky uskutečnit. Leckteré z těchto požadavků Hejďánek ve svých dopi-

sech jmenuje, ale zcela se vzdává jakéhokoliv názoru o jejich realizaci.

Nakonec chci vyjádřit svým pražským přátelům vděčnost ze to, že u nás dnes existuje pár lidí, kteří se nebojí alespoň do dopisu příteli psát své vyhraněné stanovisko - i když jsou v příkrém rozporu s oficiálním "náboženstvím" a lze je tudíž snadno označit za "lživé informace", za což se v roce 1989 v naší republice zavírá do kriminálu - viz další odstavec tohoto mého dopisu. Nic mi tak v mé černoické izolaci neschybí jako možnost rozhovoru, debaty, diskuse - neboť násilí jako alternativa je mi cizí. Doufám, že se ke svým bezbožným stanoviskům dočkám jejich řádně "nalozených" odpovědí. Doufám, že debata teprve začala a že bude pokračovat v jakkoliv stísněných podmínkách a že se řady diskutujících rozmnoží.

Trochu proti Hejráčkovi chci říci, že v dnešní době zejména slovo je čin. Ovšem slovo nejen myšlené a polknuté, ale domyšlené, napomínané, vyslovené a napsané, ~~ske~~ stále znovu a znovu v ohnivé páse pravdy a lži ověřované co do své pravdivosti.

"ení totiž, přátelé, jiné cesty než nést svou kříži na trh. Jinam cesty navedou.

A kdo dnes víc po této cestě kráčí než přední mluvčí Charty 77 jako je Hejráček a Bětták ?

L.

- o - o - o -

A najednou z ničehonic - máme světový primát!
A devadesát procent našich vod je znečištěno.

Jako neoborník si nečoveku představit ani rozsah, ani následky - ale působí to na mne hrůzně a také se to zcela shoduje s mými osobními dojmy, když například ježu na kole přes úrodnou Hanou a vidím ty odporné březky, které tekou v korytech potoků a řek.

Nejde miteť ale o ten fakt znečištění vody. Jde mi o to, zda to, že sdělovací prostředky mne neustále ujišťují o tom, že mámesvětový primát v tom, jak se staráme o čistou životního prostředí - a najednou mi oznámí, že za posledních deset let jsme získali světový primát ve znečištění vody ropou a zemědělskými hnojivy - nesvědčí náhodou o tom, že jsem těch deset let byl jako občan republiky

vědomě lživě informován.

=====

A nejen že se nehovoří o tom, že by za tyto lživé informace měl být někdo stíhán, ale dokonce se nikdo nestihá ani zatait fakt onoho světového primátu ve znečištění !

A vůbec se nemohu divit - jako občan, který se na ty močávky v řekách dívá - že mne někdo chytne pod krk a řekne : "Jak to, že ty, odpovědný občan a člověk politicky uvědomělý, jak to že jsi celá desetiletí mlčel a ani slovem jsi se proti tomu nezvaz. Jak tože jsi neviděl odpovědné činitele a nepohnal je před soud lidu či státní moci ?"

Takže nakonec jsem za lhaní, mlčení i za samotné znečištění vody vinen já. Já, ty, my všichni drobní občanci republiky, kteří celá desetiletí jen drželi hubu !

A nejhorší na tom je, že je to pravda !

Když jsem si to uvědomil, nemeškal a napsal jsem přímo prezidentovi a generálnímu tajem-

níkovi v jedné osobě jako nejvyšší hlavě tohoto státu. Nikoli o té vodě a ropě - touž je pozdě. Ale o tom, že dnes bylo zavřeno deset lidí za lživé informace, při čemž jsou to lidé, kteří za posledních deset let nemohli a nesmí veřejně promluvit ! A tš, kdo mohou a mluví - jak je vidět z toho světového přímá- tu - nás za těch deset let opravdu lživě in- formovali. A každý to ví, protože je každý slyší a čte a přitom vidí tu močůvku v řekách!

Tak kdo vlastně lže ? Signatáři Charty, což je všech deset zavřených, anebosvětlivací pro- středky a tudíž NĚKDO ve státním a mocenském aparátu ?

Jak je vůbec absurdní zavřít někoho za lži- vou informaci, když tento člověk deset let ne- smí a nemůže veřejně promluvit ? Přitom se- já, řádový občan, nic nesmím dovědět o věc- ném obsahu oněch "lživých informací". Asi proto, že nemám soudný rozum a mohl bych těm lžím uvěřit.

Odpusť, příteli, ale jsem právě velice rozči- len a velice vztekly, A stále si uvědomuji jedno a totéž:

V povídkové směsi demokracie a diktatury
v jaké žijeme, nepadá odpovědnost za lži
na státní moc, na státní aparát, ale na
každého, kdo se proti lži neozve. xxx

Že nemáš, příteli, možnost se ozvat ? Že je to zbytečné ? Pouhá výmluva ! Máš možnost ko- mukoliv napsat, třeba prezidentovi. A jsem přesvědčen, že kdyby odpovědní činitelé do- stávali denně na svůj stůl desetitisíce pro- testů proti té které lži nebo zvlí, že jim- sám tento fakt odporu veřejného mínění zjed- ná nápravu. A je to nakonec jediný způsob, jakv totalitním systému pomocí odpovědných
politikův ve výkonu jejich funkce !

Je čirý nesmysl se domnívat, že státní mocenský aparát je jednolitou skupinou diktátorů, kteří si bezohledně prosazují své cíle. Jsem přesvědčen, že převážná většina těchto politicky a veřejně angažovaných činitelů jsou lidé nanejvýš odpovědní a svědomití. Každý z nich tu tíhu odpovědnosti cítí na své kůži až příliš a sni jeden není schopen zastavit rozejetý a zaběhaný vlak státní mašinerie. Stejně tak nemůže uniknout z kleští mocenského rozdělení světa a světové politiky.

Mám za to, že se zcela neoprávněně u nás traduje, že státní moc uměle vyvolává ovzduší strachu a lhostejnosti, aby si mohla "vládnout" a nikdo jí do toho nemluvil. Právě naopak: každý jedinec jako příslušník tohoto aparátu potřebuje oporu ve veřejném mínění, neboť ví o své odpovědnosti. Jestliže politická situace vehnala národ do pozice mlčení a strachu - a nelze to říci veřejně - pak si tito lidé vyrábí veřejné mínění uměle. A to je pak výsledek, že posloucháme reportáže v televizi z vlastní země a tuto zemi v těch reportážích vůbec neznáme.

Ale vina za to, v jakém systému a jak žijeme, ta není už dnes na kráľích a císařích, ta je dnes, v době sociálních jistot a materiální přežranosti, jen a jen na Tobě, příteli občánku, který si hledíš svého pokakaného štětka a SÁM si nasazuješ klepky na oči !!!

Já vím, příteli, mluvit dnes o nutnosti politické angažovanosti oběžných měšťáků, kteří mají při obědě hlavní starost o to, co dobré budou večeřet, to je větší utopie než verneovky minulého století.

Je to však jediné řešení lidské situace v celém světě, nejen u nás. Druhá alternativa je teror, násilí, vraždy a války. Jiné řešení nevidím.

x x x x x

Opis dopisu prezidentovi republiky.

Černovice 5.června 1979

Dr.Gustáv Husák
generální tajemník KSČ a prezident republiky

P r a h a

Vážený soudruhu,

v době tak významných projevů Brežněva i Cartere o nutnosti vzájemné spolupráce pro světový mír i svobodný rozvoj VŠECH národů na obou polokoulích považuji sdělení generální prokuratury a ministerstva vnitra o zahájení trestního stíhání "pro podezření z konstrukce lživých informací a jejich rozšiřování", a to ve spojení s významnými osobnostmi našeho kulturního světa jako Havel, Dienstbier, Bednářová a j.

za čin politicky i věcně pochybný a neuvážený,
který nemůže mít ve veřejnosti jinou odezvu, než jakou měla akce namířená před dvěma lety vůči Chertě 77. Tehdy ona akce státního a politického aparátu způsobila lavinovitý zájem o rozšíření textu Cherty 77.

Dnešní stíhání "skupiny 89.občanů pro podezření z konstruování lživých informací" nemůže mít jiný účinek, než že si řadový občan naší republiky POTICHU řekne : "Zas jim někdo řekl pravdu do očí !" A na této politické skutečnosti nemůže změnit nic sebelépe vedená propaganda. Strach z veřejné kritiky i politická neangažovanost a lhostejnost jsou již tak dost rozšířenými fenomény našeho společenského života, že jakýkoliv další podporování růstu těchto negativních příznaků "socialistického" občanství lze považovat za politické chyby a katastrofální důsledky.

Je neoddiskutovatelný fakt, že veškeré přednosti našeho společenského systému, jimiž se můžeme honosit před západním světem, jsou značně zneváženy, ne-li už převáženy, skutečností, že sebemenší politická kritika - vyjma "komunální" oblasti - je předem odsouzena k trestnému stíhání, protože veřejná kontrola politické a státní moci je minimální, resp. nulová. Pojem "lživé informace" a "zdravé kritiky" dostává protichůdné a nesmyslné významy, svědčící o všeobecném matení pojmů.

Je mi naprosto nepochopitelné, že se toto může u nás dít ze Vašeho osobního politického i státního vedení - kumulujete ve své osobě dvě nejvyšší společenské funkce - když SÁM jste byl dlouhá léta ve vězení zcela nespravedlivě z naprosto stejných důvodů: Vaše tehdejší kritika byla považována za lživé informace.

Politická odpovědnost je přímo úměrná politické moci. Přesto jako uvědomělý občan tohoto státu necítím se natolik bezmocný, abych Vás jako prezidenta i generálního tajemníka nevolal k prvořadě odpovědnosti za všechny nešvary našeho dnešního kulturního života - tedy i za "tajné" listiny a seznamy "zakázaných" knih i spisovatelů, za nespolehlivost pošty zejména do zahraničí a za nedodržování listovního tajemství, přestože je zaručeno ústavou, atd. - viz mé předchozí dopisy, na které jste mi nikdy ani slovem neodpověděl, ačkoliv i to jste podle zákona povinen.

Předpokládám, že jste si ^{všech} uvedených faktů i bez mého dopisu dobře vědom a očekávám Vaši zvýšenou iniciativu za jejich nápravu.

ing. Lubomír Polák,
67975 Černovice, okr. Blensko

/1.pokračování/

- XXVI všechny rány které utrpěly domy
v sousedství bezu odvázat se chce
je noc a tma ve dvorech voní skát
čas jako potkan hledá v omítce
- XXVII vysoko letí náhle přimknou křídla
a tlesknutím k hrudi kolikrát
slyšel jsem v střemhlavém tichu
holuba pronést se v pád
- XXVIII zabili noc a vylámali
z kamenů skryté srdce tmy
do rána zbyly jenom hvězdy
jak oslíz chudých na nebi
- XXIX dokonaný den se sklání
nad vočou a hlavy koní
snědl soumrak černá růže
rozkvetla a prudec voní
- XXX noc jako vydre na klouzačce
svezla se s břehu šplíchl strach
a ptačím holátkům se zdálo
o lasicích a o sovách
- XXXI tak bez ustání opedává listí
a s větrem čamlouvá se neúnavně tráva
den je jak slze průzračný a čistý
a listí padá dál a padat nepřestává
- XXXII beránek s podřiznutým hrdlem
kdo nasypl mu do rány
růžovou sál a kdo tak jasně
lípovým zvonek vyzvání
- XXXIII za vlastní úzkost kde je nevidáno
kam nedojdou kde okřídlení býci

- do písku močí a kde dokážeme
slepotu svoji převést přes ulici
- XXXIV jsme opět němí otlučená
kolébka řeči nemá čno
a kdo se nyní dotkne ticha
rozkolébá je naprázdno
- XXXV a přimorožci chvíle té
hleděli přímo sami bozi
tek přímo hledět nedovedou
protože nejsou přimoroží
- XXXVI věci křehké přespřiliš
den umírá blízko střech
/u hrdlíček/ náhle smíš
boasý chodit po střepech
- XXVII malinký jako pecka z třešně
a vyplivnutá přímo před sebou
vyrůstám znovu pro druhé zbývám
zebou ty ruce nebo nezebou
- XXXVIII podivná zima přesně o půlnoci
se rozezpívá kos jak zrnka kmínu
sype se zpěv a neustává
trvá jak sseze v komínu
- XXXIX a smí děti nebudou nic vědět
a nedoptá se kdo se na nic ptá
a bude smrt na zlatém hrachu klečet
a postaví nás všechny do kouta
- XL žirafa vůbec nemá vlasy
a její navíc dlouhá krása
je kolná ke lvům nevšimá si
a pilně vršky stromů spásá
- XLI a jaký vyhledá nás hled
a v jaký sloup se paměť změní
až budou za nás nebudou
zvoničky pro nic k nezvonění
- XLII lehceavý jan ámos komenský
dovedl slova jak krásné kvítí sázet

říkal nám : buďte rostlejší u studnic
buďte rostlejší rostoucí až na zeď

- XLIII lebutě světle obuté
mlčí a na maličkou zemi
přišel čas spánku to je jako vzlétnou
a jíti po svých někde s lebutěmi
- XLIV stíny se dlouží vítr v polích stárne
je příliš ticho začíná se hra
na slepou bábu v sladkost upadáme
a chybe broskví by nás zabil
- XLV pod stromy v sedech chladno bývá zráno
a o polednách někdy zahlédneme tmu
odcházet k řece rudnou jeřabiny
a země nepatří už zase nikomu
- XLVI rybníky voda obrácená naznak
uprostřed polí nebe ostříží
u hráze hromadí se pána
špinavá jak vlna po stříží
- XLVII nechtějte víc ze všechnu bolest
a ani méně mezi rty
podržme rži štěstí je tu
jen pro mrtvé a pro děti
- XLVIII pře zalomená s rok zavítý
proč mají v zimě žízně laně
a jakou slavnost budem slavit
za počátení učiněná panna
- XLIX rys není lysý chlupatý je
a popíchaný chodí plačky
a není divu lidé milí
když za děti má rýsovačky
- I slimáček stříbrem aliní cestu
a nespěchá jak rád bych s ním
cestičku slinil stříbro sbíral
a sušil v troubě před spaním

/pokračování/

Milý příteli,

milá přítelkyně,

milí přátelé,

je v tomto mém dopisu jeden odstavec, pro který mi stálo za to napsat těchto téměř sto stran a přece vědět, že je bude číst sotva pár lidí mých nejbližších.

Ten odstavec bych chtěl vyvěsit na všech sloupech a ve všech hospodách světa. Jsou to slova Karla Sidona !

Zázrak se musí udát v nás, ve mně. Je nutné prorazit bariéru vzdoru, žárlivosti, nenávisti, ublíženosti a závisti, je nutné se přiznat k opravdové potřebě lásky a nestydět se ze to. Chceme-li být svobodní, znejme se k svobodě a nečekejme na ni, znejme se k ní a budme svobodní a hned. Chceme-li lásku od druhých, sami ji dávejme. Jaká hloupost je to, hřbet a očekávat království Boží, domov na zemi a ve vesmíru, když v něm žijeme. Oči máme a nevidíme, uši máme a neslyšíme. Žijeme v království, po němž prahneme, a vše, čeho je nám zapotřebí, je si to uvědomit.

Stalo se, že jeden z Vás, mých přátel nejbližších, člověk angažovaný, nejen vysokoškolský, ale člověk vysoce humanisticky vzdělaný, vrátil mi hned ze týden předchozí dopis s těmito slovy :

"Rozpravy o našich odlišných zájmech a schopnostech by neměly smysl. I kdybychom z oceánu vědní pili hltavě ještě padesát let, neprobádali bychom v tom oceánu ani jednu miliontinu. Chci-li mít z toho pití vůbec nějaký užitek, musím pít jen to, co snesu a zasmím začít filozofií nebo dokonce poezií.

To, že nemůžu vypít oceán, měnemrzí. Mrzí

mě, že hospodařím s časem tak špatně, že čas je v mém životě limitujícím faktorem. V zaměstnání nejsem ani o minutu dále, než je nutné, vedlejší zaměstnání nemám, chatu, auto, ani jiného časopřouta neosvětřuju, a přesto týdny letí. Jsem prostě pomalý a nezouštědřený, a v tom mi zřejmě pomůžeš tak málo jako já Tobě ve filozofii."

Tuto reakci jsem očekával. Seru ji upřímně a přece mezi řádky čtu i tato slova: "Hloubáš nad blbostmi a svět jde zatím jinam."

Milí přáteli, buď budeme přáteli upřímnými, anebanebudeme přátelé. Diferencovanost zájmů i schopností, vyznání a názorů je přece mezi lidmi přirozená. Avšak svět jde jen jedním směrem, pravda je jen jedna. Ta Pravda s velkým P. I když dnes je jiná než včera a zítra bude jiná než dnes.

Odpovím Ti stejně upřímně :

Jsi nejdůležitějším případkem lidské bytosti, jakou znám. Za politickou angažovanost jsi byl dlouhá léta zavřen. Jsi jeden z prvních signatářů Charty 77. Máš vysoce moderní, demokratický pohled na člověka a společnost. Nemůžeš však mít nic společného s náboženstvím, filozofií a poezií, protože - jak říkáš - nejsi schopen jim rozumět a k životu je nepotřebuješ.

"Ouvědomuješ si, že i tento Tvůj postoj je hluboce filozofický. Jdejen o to, kdo z nás dvou je blíže Pravdě, kdo z nás dvou je blíže tomu Smyslu existence kulturního člověka z roku 1979 uprostřed Evropy, který bude nejbližší Pravdě i zítra. Neboť tento smysl není vepsán ve hvězdách. Ten bude takový, a bude to buď smysl nebo nasmysl, jaký mu sami dáme svými konkrétními životy.

Říkáš, že jsi pomalý a nesoustředěný. Já však vím z našich rozhovorů, že jsi velice rychlý a bystrý. Avšak máš tolik zájmů - a v souhlasu s Battkem a nesouhlasu s "ejdánkem" máš na ně právo - a já vím jen o některých jako je cestování, divadlo, kina a jiná kultura vyjma televize a sportu, že i když nemáš auto a chatu, valíš před sebou kuličku své samolibosti tak velikou, že si vlastně v ničem nezadáš ze socialistickým "měšťákem", kterého oba svorně kritizujeme. Jenom ty bombónky cucáš z trochu jiné strany.

Ano, máš na to právo. Alekaždý má jen takové právo, za kterým stojí svým životem. A já Ti toto právo upírám. A tak se brán, abychom byli přátelé i nadále.

Milí přátelé, svět mluví a jedná a bojuje o nezadatelná práva lidské bytosti, já bych raději chtěl mluvit o lidských povinnostech. Nechcete mi k tomu něco napsat ?

Váš

Luboš

10.června 1979